

ČASOPIS
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE
1860.

Redaktor
Jakub Buk.

XIII. Lětnik. — III. Zwjazk. 5. 6.

21.

W Budyšinje.
Z nakładom Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS
TOWARŠTWA
MAĆICY SERBSKEJE
1860.

Redaktor
Jakub Buk.

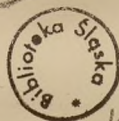
XIII. Lětnik. — III. Zwjazk. 5. 6.

W Budyšinje.
Z nakładom Maćicy Serbskeje.

29688. 1860

II

X-87643
29688 II

13 letnik, zeszyt 12 (1860)

ČASOPIS
TOWARSTWA
MACICY SERBSKEJE.

PRĚNI ZEŠIWK
1860.

Sydymy džesatk basnjow

(prěnja połojca)

wot

Handrija Seilerja.

1. Liška a elefant.

Liška něhdy elefanta wuhlada
A ze spodziwanjom před nim pozasta —
Kajke zbože, džeše, džensa pyta mje,
Zo će zetkam, zwěrjo majestetiske;
Dawno žadach tebje wohladać
A česć twoju swětej přědować.

Dha dba hladaj, rjekny słón, a pokaza
Knjeni lišcy swoju móc a wědomstwa —
Štoha měniš, drobnny, słaby njerjedže?
Wěčna škoda, liška blawka, wo tebje,
Měł ty hišće moju mudrosć, lesć —
Cyły swět či dyrbjal króny plesć.

Móhl-li cyły swět tež na khribjeće njesć,
Pózna słón, dha tajki dar a twoju česć
Nihdy njerodžu a zdobnje zACPěwam,
Dha bych jeno pokleće byl čłowjekam
Přetož to je złodžij najhórši,
Kotryž z mocu šelmstwo jenoći!

Ze sprawnosću móc jenoćena
Je česniša a sławniša,
Hač do złoteho zasadžena
Najrjeńša parla indiska,
A tyje stajnje k wužitku
Po cyłym kraju kóždemu.

2. Khapon a wróble.

Před bróžnju něhdy wo klósku
So wróble synlje wadžachu,
A jedyn přemo druheho
Sej skoba drastne pjeričko,
A z njepopřećom hawtuje:
Ty złodźijo! Ty paduše!

Duž busy, kački nazdala
Tam wěipne hlowsy zběhaja —
Njej to naš dwór a hajnišćo,
Što chcedža tući prošerjo?
A honak, hejtman kurjacy,
Tam ćěri bladać horliwy.

Wón pasmo zwadne rozehna
A swoje stadło zawoła,
Wón dikoce a wotmolwi:
Tu je kaž druhdže na swěći,
Zo khlemi so přec najbóle,
Kiž prawo ma to najmjeńše!

3. Dornyčalki.

Dornyčina barbješe
Módre swoje slowki,
Woła ludži: Hladajće,
Nimam krasne džowki?

Tajke popki kulojte
Sama zawisć khwali,
Haj, ma što zańc nahladne,
Tón so hori, pali.

Z kłochowcom duž wobaram
Znušlić wabne płody,
Hódnemu pak rad je dam,
Wón so njeboj škody.

A što nětk so spěchuje
A je šéipać wuńdže?
Nichtó do nich njechaše;
Hłupy, štož tam pónǵe!

* * *

Njepyš, njeKhwal džowčičku,
Maće, dornyčałku,
Skhowaš ju wšak za helu,
Twoju pyšnu kawku.

Lapka, ličko njećeńje,
To su khude šacy,
Štož pod měcu strowy je,
Žada něšto wjacy!

4. Konopačk a sykorki.

Štož wusměša wšo hinajše,
Hač móže sam a ma,
Je zdaty blazn najskerje,
Pak wulka zympula!

* * *

Ně, ale praj nam, konopačko,
So slyšeć dachu sykorki,
Praj, puzorny a směšny ptačko,
Štó spěw a wašnje daše či?

Zlož po nami so bože dla,
Če kóždy hewak wučuša.

So cyle lěto njesmějemy
A k žortam khwile nimamy;
Hdyž pak na tebje pohladnjemy,
Hdyž přičehnješ sym spěwajcy;
Dha woła kóžda: heč, heč, heč,
A dyrbimy so khore smjeć.

Ptačk konopačk so njemjerzaše
Na wuhanjenu njerunosć,
O blaznicy! wón zaspěwaše,
Njej Bóh sam chcył tu wšelakosć?
To česć je jeho mištyrstwa,
Zo kóždy ptačk njej sykorka!

5. Přiběracy hlód.

Dwě jehnjeći wjelk zežra něhdy,
Haj z prochom z mochom na holi,
A wot njej spokojeny lědy
Za wowcu saha slědniši;
O jědowaty zežranco,
Maš ty hdze runja swojeho?

Ow haj, ow haj! tak pjenjez hlódny
Rój člowjekow tež hramuje.
Njej „tysacow dwě sći“ dórtk hódny?
A ma jej štó — o hladajće,
Kak slipoce wón za třećim
Haj bóle, dyžli za přěnim!

L a z a r u s.

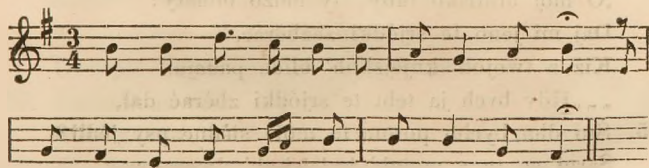
Pokhěrlušć z luda, sobudžěleny wot *M. Hórniaka*.

Zdobnje su Serbjo swoju kedžbnosć na zběrańje a
wozjewjenje ludoweje literatury: pěsnjow, powjesćow

a přisłowow zloželi. Tola štož pěsnje nastupa, njeje so po našim wjedženju wot wudaća Smolerjoweje sławneje zběrki (w l. 1841 a 1843) nihdže ničo wjacjy hromadžiło a wozjewiło. Tón abo druhi nawjedžity Šerb je snadź na wsach někotružkuli pěsničku słyšał, ale njeje za tym bladał, je-li wona juž wotčišćana. Runje tudy dyrbjalo so ze zhromadženjom a napisowanjom khwatać, dokelž so pěsnička skerje zapomni a zhubi, dyžli powjesć a přisłowo.

Ja běch tak zbožoniny, scěhowacy pokhěrlušć wo Lazarusu słyšeć pola mojeho wuja, Michała Hórniku w Khrósćicach, kotryž je mi jón z připołożenym hłosom přepodał. Čim radšo na njeho jako napisowarja spominam, dokelž je wón jako sławny serbski busleř a spěwar serbskich spěwow na wjele stach serbskich kwasow a druhich serbskich wjeselow wot l. 1829 za našu narodnosć sobuskutkował.

Pokhěrlušć sam zložuje so na bibliske přirunanstwo (Luk. 16, 19), tola je to same mnoho zhinačene (n. př. přikhadžataj tu dwaj bratraj) a přenja položca bóle wuwjedžena hać druha, cyłk pak pěknje dramatisowany. Zložkow njeje w kóždej rjadcy jenak wjele, kaž to w narodnych pěsničkach bywa, a ma so při hłosu dlěši text na druhi takt rozděleć.

Ležal je tón Lazarus při puću,
A nimo njeho je šoť Bóh wjeřšny sam.
„Lazaruso, luby Lazaruso, „:
Čeho dla ty ležiš jowle při puću,

5. Nimaš dha ty žanej hospody?“

„Kakdha ja njedyrbjał ležeć při puću,

- Hdyž mje te moje brjody tak jara bola.““
„Staň a dži k tom' twojom' bratrej,
Twojom' bratrej, tom' mužej bohatom'.“
10. Lazarus tón stany a džěše
K swojom' bratrej, tom' mužej bohatom'.
Lazarus tón přeni króc swojoh' bratra prošeše:
„O bratřiko mój luby, ty mužo bohaty,
Njeby mi ty tola tu hospodu dať?“ „:;
15. Bohaty muž swojom' bratrej z horda wotmolwi: „:;
„„Hdybych ja tebi tu hospodu dať,
Hdže by potom ta moja čeledž lejdyr byla?“““
Lazarus tón druhi króc swojoh' bratra prošeše:
„O bratřiko mój luby, ty mužo bohaty,
20. Njeby mi ty tola tu skibku khlěba dať?“ „:;
Bohaty muž swojom' bratrej z horda wotmolwi: „:;
„„Hdy bych ja tebi tu skibku khlěba dať,
Što dha by tola ta moja čeledž lejdyr jědla?“““
„Wšak chce či to Bóh wjeřšny zasy wšitko wobradzić!“ „:;
25. „„Wo žaneho ja Boha wjacy njerodžu;
Slěbra a złota mam tu sam wšeho dosć,
Za to móžu sej kupić sam tón Boži raj! „:;
Džewječ komorow žita poľne su,
A džesata je maľo naćata.“““
30. Lazarus tón třeći króc swojeho bratra prošeše:
„O mój bratřiko luby, ty mužo bohaty!
Daj mi jeno te srjódki zezběrać,
Kiž z twojoh' knjejskoh' blida padaju.“
„„Hdy bych ja tebi te srjódki zběrać dať,
35. Što dha bychu potom te moje slědne psy jědli?
Šaruj so ty z mojoh' knjejskoh' dwora won,
Hewak budžeš z mojimi knjejskimi psami wušćuwany.“““
Na to Lazarus stany a džěše
A sydny so před jeho bróžnisko;
40. Na to přiběžachu te knjejske psy,
Te jeho brjody lizachu.
Njewarnowaše štundy dnja,

- Lazarus tón hižom wumrjeł bě.
Po njeho přilećało wjele božich jandželow, ,:;
45. Wzachu jeho pod swoje křidleška,
Njesechu jeho do wěčneje radosće.
Bohaty muž rano stawaše,
Swojeje so wón čeledže prašeše:
,Komu dha te zwony džensa tak rjenje zwonja?‘ ,:;
50. Ta jeho čeledž na to wotmolwi:
,Tón twój bratřik Lazarus hižom wumrjeł je.“
Na to jej bohaty muž z horda wotmolwi:
,Komu dha te zwony tak hroznje zwonja?‘
Njewarnowaše ani tři dny,
55. Bohaty muž tež hižom wumrjeł bě.
Přilećało po njeho wjele złych duchow, ,:;
Wzachu sej jeho pod swoje pazoriska,
Njesechu jeho do hele dele.
Hač so šwabjel, smoła na nim zaswěćeše, ,:;
60. Bohaty muž horje poblada,
Swojeho bratra Lazarusa wuhlada.
Bohaty muž přeni króc swojeho bratra prošeše:
,O Lazaruso, ty luby Lazaruso,
Njeby ty tola mi tu jenu krepku wody dał?
65. Mi budže so mój jazyk z płomjenjom zapalić.“
,Wšak ty žaneho Boha njetrjebaš,
Slěbra a złota maš sam všeho dosć,
Za te móžeš sej kupić tón Boži raj; ,:;
Džewjeć komorow žita połnych maš,
70. Džesata je mało načata.“
Bohaty muž swojoh’ bratra druhi króc prošeše:
,O Lazaruso, ty luby Lazaruso,
Ja mam tam doma dwejtajkej bratrow,
Daj jimaj ty tola k wjedženju,
75. Zo so njeby jimaj tak zešto,
Kaž so mi wěki na wěki póndže.“
,Wšak mataj tam předarjow, pisma wučerjow,
Tych njech wonaj posłuchataj!“

Dalša kopa serbskich přisłowow,
zezběranych

wot

H. Seilerja a J. Buka.

Čitane a kritisecy rozsudźane w posedźenju filologiskeje sekcije 3. oktobra 1860.

Bób wobradzi snop,
Ale njemłóci jón.

Bóh wobradzi snop,
Powrjestło dyrbiš sebi sam wjazać.

Da-li so husyčka lišcy hladkować,
Dba je so wo nju stało.

Do błóta padnyć njeje najhórše,
Ale w błóće ležo wostać.

605 Dobru žonu dyrbiš
Srjedź běleho dnja z latarnju pytać.

Dowoliš nohć,
Wozmjje so łohć.

Ducy won so směje,
Ducy dom so drěje.

Hać hłowička,
Dha wašničko.

Haperlejka
Z wjedrom rejka.

610 Hdžež je khuda fara,
Tam dyrbi pop sam zwonić.

Hdžež wšitko swoje město ma,
Tam nima město komuda.

Hejzo na lidorje ničo njewotpadnje,
Na ródnym ničo k zasłuženju njeje.

Hladaj so před žónskim přědkom
A před wóslacym (konjacym) zadkom.

Kermuša je požčeňka.

615 Kohož pali,
Tón haša.

Kotraž koza jeja ma,
Wjele mloka njedawa.

Kón ma nohi,
Kozu ma rohi.

Kón so na štyrjoch nohach pótknje.

Kóždy čłowjek pyta a namaka swój křiž.

620 Kranjene kubło a njedželske džěło
Jenak wjele tyjetej.

Lěpje šmic, jako nic.

Lěto k hłowje přiwjazane njeje.

Mloko a jahły čeknu,
Kara će dočaka.

Morjo njeje bjez kupow,
A čłowjek nic bjez porukow.

625 Mrózak boni bosaka.

Na jene prasnjenje
Wšě zornjatka njewuskoča.

Na łucy swěrnosće
Rosće zeličko měrnosće.

Na směški a skački
Přinđu rady płački.

Najrjeńši kał,
Kiž je pospał.

- 630 Njedžela
Skomdu njedžěła.
Njezrała dobrota,
Kisały džak.
Pjany je bohaty bjez pjenjez
A mudry bjez rozoma.
Pozłočany horb njeje widžeć.
Prěni njeskomdži.
- 635 Próca a borjo
Čehnjetej sobu přez morjo.
Radšo džesać lět khudy,
Hač jene lěto khory.
Sama tež najlěpša sekera njeruba.
Skerje znjesetej so dvě všelakej wěrje,
Hač dvě žonje při jenej khachlowej džěrje.
Slědna kóčka čini ródnu hospozu.
- 640 Smjercé njebjerje, hdžež ničo njeje.
Smjercé sebi všelake puće pyta.
Smolana ruka zwikuje módry khribjet.
Stara koza tež sól liže.
Stari ludžo na džěćace (na stare) přińdu.
- 645 Štož je so woł narodžilo,
Njebudže nihdy žana kruwa.
Štož chce jěsć,
Dyrbi sej po nje lězć.
Štož chce so bohaty hrać,
Tón wumrje khudy.
Toler ma přecy skerje prawje, hač krošik.

Warjene jeja žana kokoš njenjese.

650 Wjele hubow wjele zjě.

Wjele rukow wjele zdžěła.

Wotpočink mordař njeje.

Wows syj do blóta,

Ječmjeń do prócha.

Wulki sej storči hłowu,

Mały pak rić (zadk).

655 Wulki štom

A wulki pad.

Wyšša služba

A dlěši kharbowc.

Z małej lžicu

Dlěje słodži.

Za běrtl pjenjez

Wisy kórc starosców.

Za kotrymž keřkom sam sydaš,

Za tym druheho rady pytaš.

660 Ze swojeho hornyčka

Słodži najlěpje.

Jan Michał Budar.

II.

Podał *H. F. Wehla.*

1) Jeho wosoba.

Jako běch loni (1859) w započatku decembra junu w Hornej Hórcy a tam připadnje slyšach, zo je we wsy hišće jena žona, wudowa Pelcowa, žiwa, kotraž je

njeboh Jana Michała Budarja jara derje znała, nje-komdžach so, hnydom k njej do jeje wobydlenja so po-dać, zo bych wot njeje to a druge wo Budarju, jeho wosobje atd. zhonił. Tu k njej přišedši, nadeńdžech w jenej khěži na wječornojužnej stronje wsy, na khěž-niskej žiwności Handrija Wićaza čisło 48 catastr., jako wumjeńkařku pola jeje blizkich přecelow (swojeje džowki Madleny, ženjeneje Kralowej, a swojej wnučki, kaž tež přirodného syna posleńšeje, Handrija Wićaza) we jich a jeje bydľnej jstwje spomnjenu wudowu Pelcowu, ze krćenym mjenom Marju, we łožu ležo, dokelž běše runje trochu khorowata, hewak pak při dobrym rozomje. Wona běše po swojim a svojich spomnjenych přiwuznych wu-prajenju na Handrija přjedy (30. novembra) runje 90 abo 91 lět stara byla.*)

Najprjedy mi Pelcowa wobkrući, zo je njeboh Bu-darja hišće jara derje znała a pola njeho na knježim dworje w Hornej Hórcy (hdžež je so tež, kaž praješe, narodžila) słužila, potom pak powjedaše a wobswědčo-waše mi wo njeboh Budarju samym z nimale tymile słowami tole:

Tajki wón (Budař) njeběše, kaž hewak druzy knježa su. Zo by wón wulke wěcy a wono wot so činił a tak žiwy był, kaž to hewak druzy tajcy knježa činja a žiwi su: to pola njeho njebě; wón běše bóle po burskim a nječinješe wjele zwonkomneho wot so. Pola njeho to njebě tak, kaž to pola druhich tajkich knježich je, kiž bóle knjejske, wosobniše žiwjenje wjedu a wjacý wo-ného činja. —

Po paršonje bě wón wulki, dołhi muž**); najbóle khodžeše doma w dołhim kožuše, měješe jón horka wo-koło šije z nohajcu (štrympu — město nětčičeho „shawla“)

*) Pelcowa je 24. februara 1860 wumrjela, a z njej je so, tak wjele hač wěm, posledni swědk wo njeboh Budarju časnje minyl.

**) Pelcowa přistaji tu: „Wón běše hišće wjetši, hač Wy.“ — Podpisany pak měři we wulkosci něhdže 75 palcow (cólów).

hromadu zwjazany, a na nohach khodžeše w buncлах. Tepił a přikładował w swojej jstwjě w khachlach bu sebi najbóle sam; tež sebi druhdy jědž sam warješe*); a jako běchu junu w deleńcach čeladne holcy wjetši brězowy pjenčk do khachlow připožili, poswari je, jako to widžeše, z tymi słowami, zo hišće budžeja jeho khudeho sčinić. Lěsy a hory pak běchu, dokelž wjele na nje dzeržeše, poľne najrjeńšeho drjewja, a jako jemu tamne znapřećiwichu, zo budžeja po jeho smjerći jeho rjane štomy a drjewo w horach bić a předawać, hač budže wšo wrjeskotać, wotmolwi jim na to, zo hižom tak sčinić da, zo so to njestanje. Hewak tež wupraji so často tak, zo dyrbi jeho mjeno tak doľho trać a wobstejeć, hač budžetaj slóncu a měsac̃k na njeju stać: tak chce sčinić a wotkazać.

Zeleny štwórtk činješe sebi přecy swoje wjesele z džěćimi; přetož tehdom jim „zeleny štwórtk“ wudžělowaše a jim pak pjenjezy, pak tež caľty darowaše. Běčľu teho dla tehdom cyle črjody džěći k njemu do dwora přišľe, hdžež je w swojej jstwjě k „zelenemu štwórtkej“ wobdarjowaše. Hdyž bu jena parta wobdarjena won byľa, dha bu druhu do jstwy nutř pušćil, a tym džěćom, hdyž bu so jim wokoľo blida zestupać daľ, so kóžde za mjenom atd. prašawši, kóždemu swoje dary, pak po slěbornym krošu, pak po dwěmaj kroškomaj, pak tež caľty wudžělowaľ.

Zo pak su Němcy wot Budarjoweho wotkazanja cyle wuzamknjeni a žanych smilnych darow („Budarjowych pjenjěz“) njedostawaju: wuľoži mi Pelcowa na tole wašnje. — „Kak to přińdže, zo Němcy ničo wot jeho wotkazanja njedostanu, to chců Wam“ — džeše wona ke mni — „prajić“; a powjedaše mi na to tónle podawk: Njeboh Budař běše so něhdy k džěľawym, robočanskim žonam na polu tak wuprajiľ byľ, zo kralowa tež

*) Zo pak je toľa, k najmjeńšemu w lěće 1784, wosebitu kucharku w swojej službje měľ, sym z jěnych aktow dowiďaľ.

ničo hinajša a lěpša njeje, dyžli žana druha žona. To běše tež wěsta Leunerowa, kiž běše sobu na džěle byla, słyšała abo zhoniła. Wona tak derje, kaž jeje muž, běštaj pak Němcaj. Tutón, jeje muž, wjerćeše so najbóle na knježim dworje, njedžětaše pak wjele. Pozdžišo, najskerje dokelž bě někajka překora bjez Leunerom a njeboh Budarjom nastala, přeradžištaj a wobskoržištaj Leunerec mandželskaj Budarja na to, štož bě wón w nastupanju kraloweje prajił był. Budař je so teho dla do skórzby wzał był — a je dyrbjal lěto dolho jako khostanc w jastwje sedžeć. To je tež so stało, a njeboh Budař je teho dla — kaž mi to same tež hišće druzy ludžo w Hornej Hórcy wobkrućowachu — potom k wotpokućenju svojich spomnjenych ryčow, kiž běchu so jemu jako kralowsku majestetu ranjace a hanjace wukładowale, lěto dolho w grychće, w hornej — nětčišej Wićazec — korčmje jaty sedzał. A dokelž běchu jeho tak Němcy — němskaj Leunerec mandželskaj — přeradžili a do kłódy přinjesli, wón tež hewak jako dobry Serb swój serbski narod a lubych, sprawnych Serbow česćeše a wysoko wažeše: dha dawaše so potom husto tak słyšeć, zo Němcy tuteje přerady dla, kotruž su nad nim woběšli, ničo wot njeho a wot jeho zamoženja dostać njedyrbja. — A we tym je tež swěru słowo dzerzał, wšitke swoje kubło a zamoženje jenož khudym Serbam wotkazawši.

Dale zdžěli mi Pelcowa tež hišće tule powjesć: Při jeho smjerći běchu tu tři wulke měchi polne wołmy. Duž bu k jeho pohrjebej jedyn tutych měchow wołmy předaty a jedyn woł zarězany, a pohrjeb wot teho wuhotowany.

Skónčnje chcu hišće spomnić, zo so Pelcowa we wšěm z wulkim počesćowanjom wo njeboh Budarju wuprajowaše.

Za jejne mi zdžělene powjesće praju ji teho dla hišće za nej do jeje khłódného rowa zjawnje swój najrjeniši džak!

2) Jeho wotkazanje.

We §. 7 tamneho regulativa wot 1. měrca 1833, kiž je w časopisu, w lětniku XI. str. 43, wotčišćany, je prajene, zo je so tehdom wopřijeće summy, kiž ma so w Hornej Łužicy kóždy lěto rozdźělić, na 900 tol. postajiło. — Ja pak móžu a chcu nětk tu wěstu powjesć podać, zo so nětko kóždy lěto 1400 tol. tutych narodno-serbskich Budarjowych smilnych darow khudym a darow hódnym w sakskej Hornej Łužicy a Mišnjanskej rozdźěluje. Tutu summu je ministerium kulta w Drežďanach, pod kotrehož zarjadowanjom w Sakskej Budarjowe wotkazanje steji, kaž lěta prjedy, tak tež w loni (1859) kral. krajskej direkccii w Budyšinje připóstało, a tuta na to tele pjenjezy po wotéhnjenju 1—2 tol. za porto a sčinenym rozdźělenju po wosadach na serbskich knjezow fararjow za khudych Serbow w jich wosadach, kóždej jeje porciu, rozesłała.

Spisach a swojim prjedawšim powjesćam w lětniku XII. zešiwku II. (zwjazka III. 4.) str. 76*) přidach w Budyšinje 1860. Aktuar H. F. Wehla.

Frankowy Hortus Lusatiæ.

Zdźěluje K. A. Jenč.

Hižom tři lěta prjedy, bač hodźijski farar Worjeh [abo Wawrich] swój serbski katechismus a z nim přenje w hornjołužiskej serbskej ryči čišćane knihi wuda, počesći wěsty Dr. Joannes Francus, physicus a lékař w Kamjencu**), našu serbsku ryč z tym, zo někotre serbske

*) Te same mam na str. 81 jeno we tym porjedźić, zo Jurij Rjek, kiž Budarjowe (nětčiše Thiermannec) burske kubło čisl. 4 $\frac{1}{4}$ katastr. w předsadźowanju kupi, nic z Lejna „pola Klóštra“ njebě, ale zo bě z Lejna „pola Budestec.“

**) Zo bě Franka tehdom, jako wón swój Hortus wuda, physicus w Kamjencu, to zhonimy z prjedyryče jeho knihow, kiž ma to podpismo: Datum Camiř im Jahř 1594. W tej samej mjenuje so wón tež Hil-desius, najskerje po swojim narodnym měsće.

mjena lužiskich zelow a štomow, kaž bě je bjez Serbami słyšaľ, wotčišćeć da, a to we swojej knizy, kotraž ma to napismo: „Hortus Lusatiæ“, a kotraž w léće 1594 pola knihičišćerja Michała Wolraba w Budyšinje na swětło wuńdže. Doľho stejach bižom za tutymi knihemi, njemóžach pak je w žanej knihowni namakać. Lětsa hakle mějach to wjesele, zo je wot mojeho přecela k. Dr. Lócy, philologa w Lipsku, sobudžčlene dostach z tej próstwu, zo bych z nich to, štož je wozjewjenja hódne, za naš časopis wučerpaľ. Naš česceny k. Smoleř je drje před někotrymi lěťami to same činiľ a je te serbske mjena, kiž so we Frankowych knihach namakaju, w Jórdanowej Jutničcy [1842, II. str. 52 atd.] z nowa wotčišćeć daľ; ale wón je při tym jenož jene wotpismo pomjenowanych knihow, kaž so to same we zběrkach našeho Abrahama Brancela w knihowni zhorjelskeho towarštwu wědomnosćow namaka, před sobu ležo měľ, a je tež swój zapis serbskich zelow jenož bač do pismika Q. sobudžčelić móhľ, přetož tehdom Jórdanowa Jutnička wukhadžeć přesta. Dokelž pak je Jórdanowa Jutnička jenož w maľo rukach, a dokelž je k. Smoleř tehdom jenož wotpismo Frankoweje knižki, kotraž so w Brancelowym rukopisu: „Historia Lusatiæ superioris naturalis atd.“ namaka, před sobu měľ a tak wjele zmyľkow sobu wotčišćeć daľ, dha podawam tudy cyľu Frankowu zběrku hromadže z nowa wot započatka, mjenujcy wšitke te zela a rostliny, při kotrychž je jich serbske pomjenowanje přistajene.

Frankowe knihi maja to napismo: „Hortus Lusatiæ. Das ist. Lateinische, Deutsche und eglische Wendische Nahmen derer gewexse, welche in Ober und Nider Lausitz, entweder in Gerten werden gezeuget oder sonsten in Wälden, anff den Bergen, Eekern, Wiesen und in Wassern von sich selber wachsen. MDXCIII.“ Čišćane su te same, kaž na to hižom spomnichmy, w Budyšinje, a to we 4°. Strony su bjez ličbow, a hdyž je ličiš, dha naličiš 48 łopjenow

abo 96 stronow. Prjedyryč je němiska, a we njej poswjeća wón swoje knihi jenej knjeni ze Schulenburgk, rodzenej ze Schönbergk nad Lubnjowom atd. w Delnych Łužicach. Štož serbske mjena jeho znajomnstwa nastupa, dha pokazuja wšitke bóle na delnju, hač na hornju Łužicu, a zda so, zo je wón, štož so tež z jeho prjedyryče won swěći, w Delnej Łužicy bóle znaty był, hač w Hornej. Wón sam praji wo tym na kóncu swojeje prjedyryče jenož tak wjele: „Ich habe auch etliche Wendische nahmen so viel ich derselbigen von diesen volcke (welchen wenig Kreuter bekant sind) können erfahren, hinzu gesetzt, und mit dem Buchstaben Sla. das ist Slavonice gezeichnet. Ist jemand welchen mehr Kreuter oder derselbigen Wendischen nahmen in diesen lande bekant sein, derselbige wolle uns solche mittheilen, so sollen sie in der andern edition wenn ich diesen Hortum (wils Gott) zu meinen Annalibus Lusatiae dazu er gehört, widerumb werde drucken lassen, mit danckbarkeit, dazu gesetzt werden.“

A.

- Abrothanum mas. Stabwurcz, Rot Albraute. Selavis, Billige, Bschiva ruta.
- Abrothanum fæmina. Cypresse, Cypreß krautt. Sel: Boshe dreiwöl.
- Absinthium commune, Rusticum. gemeiner wermut. Sel: Bshulyn, Pelen, Polon, Bölen.
- Acer maior Cordi. Ahorn. Sel: Asep.
- 5 Acetosa maior vulgaris. Saurampffer. Sela: Lopuch, Reissaliga Szawi.
- Acorum Dioscordis. Kalmeß. Selavis: Galimus.
- Allium sativum, domesticum. Knoblauch. Selavis: Knoblauch.
- Alnus. Erstenbaum. Sel: Botschowe Dremu.
- Alsine vulgarissima. gemein Vogelkraut. Meyer oder Hünerdarm. Sel: Musch.
- 10 Althæa vulgaris. Cybisch. Sel: Bila štyš.

- Amaracus sylvestris annua*, *Maiorana vulgaris*. *Maioran*.
Slavis: *Meran*.
Anethum. *Dil*, *Til*, hochkraut. *slavis*: *Dilla kopr*.
Angelica sativa. Brustwurz, Heilig Geists wurz, *Angelic*.
sel: *dziegil*.
Anserina. potentilla. protentilla. Genserich oder Gensich.
Sel: *Gusina stopa*.
15 *Apium hortense*. Peterlein oder Petersilge. *Scl. Peteczylia*.
Aquilegia caerulea simplex, vulgaris. gemein blau, einfach
Agles. *Scl. Mudri petshowi kug*.
Artemisia vulgaris candida. Weiß Bensch. *Scl*: *Biel*,
Bohl vel *Bhl*.
Arum vulgare. aron deutscher Ingber. *Scl*: *Klep*.
Asarum. Hasellwürz. *Scl*: *Schmolingl*.
20 *Asperula sive Aspergula odorata. Matrisylva*. wald-
meister, Herz, freud. *Scl*: *wunhattha Scherlika*.
Atriplex sylvestris vulgarior sinuata. Wilde mölten, Scheiß
miltten. *Scl. Pforea lobeda*.
Avena vulgarior. gemein Haber, Barthaber. *Scl. Bowsß*,
Boiwßnel Bowsß.

B.

- Bellis minor silvestris*. Wildt Maßlieben oder Taufentschön.
Scl. Balfy, Taufhnt schön.
Betonica purpurea. braun Batenien. *Scl*: *Buchwey*, *fegere*
fele.
25 *Betula*. Bircke, Birkbaum. *Scl. Bresina*.
Blitum Vngaricum. Ungrischer Meyer. *Scl. Zuleb*.
Borrago caeruleis floribus. Borragen oder Buretsch mit
blawen blumen. *Scl*: *Boragen*.
Brassica alba. Weißer KöL. *Scl. Psefata*. *Byle Käl*.
Brassica rubra. Brauner KöL. Roter KöL, Römisch KöL.
Scl. Boly Schald, *wodre Käl*.
30 *Buglossum vulgare floribus caeruleis*. *Scl. Slocke lopena*.
Dhsen jung mit blawen blumen.

C.

- Cannabis sativa, mas. zamer hauff, Strickkraut. Sel. Kra-
nope Konopi.
- Carduus benedictus. Carduus sanctus. Gesegeter distel.
Sel: motri petr.
- Carduus lanceolatus. Speerdistel. Sel: weßzinn.
- Carum Carvi. wiesen Kümme, Karbey. Sel. Garba, Con-
stroufa.
- 35 Caryophyllata vulgaris. Herba benedicta. Geum Plinij.
benedictenwurk, Neglein wurk. Sel. Sadnick.
- Cassutha, Cuscuta Cassutha. Seyden Kraut, Fils kraut,
Flachsseyden. Sel: Psosengz.
- Castanea arbor. Castanienbaum, Kastenbaum. Sel: Kastanie.
- Centaureum minus. Fel terrae. Tausendt gülden Kraut,
Erdtgall. Sel. Sczoco.
- Cepa rubra. Rot zwibel. Sel. Gzybula, zchola.
- 40 Cerasus austera. Sauer Kirschbaum. Sel. wißzine.
- Cerasus Pliniana. Weißer kirschbaum. Sel. Byhle wißzinn.
- Cerasus Actiana. Schwarzkirschlen bann. Sel. zshorne
wißzini.
- Cerefolium, Cherephyllum. Körffkraut. Sel. Pudlescim.
- Soropenie.
- Chamæcissus vulgaris. Hedera terrestris. Hedera hu-
milis. Corona terrae. Gunderkrebe, Gunderman.
Sel. Papenz Peyerz.
- 45 Chamæmelum vulgare. Carnomilla vulgaris. gemeine Ca-
millen Heermlein. Sel. Romanz, Hermansz vel Heer-
manzfi.
- Chamæpeuce Cordi. Rosmarinum sylvestre & Bohemi-
cum Mathioli. Ledum Silesiacum Clusij, Ledum
folijs Rosmarini Anglorum. Gicht Tannen, zeitheide
vund Gränge. Sel. Bogey.
- Chelidonium maius. Schelwurk, Schelkraut. Sel: Aßhaw-
nick, Kraunick, Ranene Schly.
- Chrisocome. Stoechas circina Officinarum. Reinblumen,
Mottenblumen. Sel. Mulowe sele.

- Cichoreum silvestre caeruleum. Wegwart, blau Sonnen
wirbel. Sel: Schlunzwe hele.
- 50 Cicutā vera. Schirking, wutschering. Sel: Spuhul.
Clematis daphnoides. Vinca pervinca. Singrun, Beer-
windel. Sel: mudny beerwend.
- Consolida regalis arvensis alba. Weiss wilt Rittersporn.
Sel. Bußhenk, Kaplenk.
- Cotonea malus. Quittenbaum. Sel. Quittul.
- Corilus silvestris. gemein Haselstaude. Sel. Liffena, Leßka.
- 55 Crocus hortensis. jamer Saffran. Sel. Sapan, Baarba.
Cuminum sativum Dioscoridis. Römischer Kümmel, Kramer
kümmel. Sel: Kußtrona, Romska Jabrosina. Romska
Constraufa.

E.

- Ebulus. Sambucus pumila. Attich, Sel. Bhyge, zwiswe boß.
Erica vulgaris. Heide. Sel. jas.
- Eruca sativa. Ruchetta. Weißer Scuff. Sel. Bily Schnid.
- 60 Eupatorium Græcorum. Agumonia. Odermeng. Sel. zylawa
sehle.
- Euphrasia. augetrost, leuchte, hirnfrut. Sel. murschék.

F.

- Faba maior rubra. Bona maior Dodonæi, groß Rote
Bonen. Sel. Bob.
- Fagopyrum. Oeimum cereale. Heideforn, Buchweizen. Sel.
Heiduschka.
- Filix mas. Farnfrut mänlein. Sel. Paproß, Poproßsch,
- 65 Foeniculum. Fenchel. Sel. Kopsicz kaprija.
- Fragum maius. Erdbeer. Sel. Sunige Truschkaliche, Trusch-
kaliza.
- Fraxinus. Eschbaum, Eschern. Sel. Saffzenowe syrowo.

G.

- Geranium Robertianum. Herba Rupecti. Geranium ter-
tium Fuchsij. S. Ruprechtfrut. Sel. Pußonk.
- Glycyrrhiza siliquosa. Dulcis radix. Süßholz, Lackriß.
Sel. lackricza, lackriß.

- 70 Gramen vulgare maius. groß gemein gras. Sel. cysawa
Trawa.

H.

Hedera corymbosa, maior, arborea. grosser Ephen. Sel.
Blusche.

Helenium Enula campana. Mandwurk. Sel: woman.

Helxine. Parietaria. Perdicium. Tag vnd nachtraut,
Glasstraut. Sel. Racz a scye.

Hieracium maius Dioscoridis. groß Habichtkraut, nostris
Saudistel. Sel. Macz.

- 75 Hyoscyamus niger. Schwarß Bissen kraut. Sel: Bilan.

I.

Imperatoria Ostrutinm. Astrantia. Meisterwurk. Sel.
Zoic dziegil.

Juniperus vulgarior, minor. Wachholterbeer staude. Sel.
Zalohcz.

L.

Lactuca vulgarior. gemein latich. Salat. Sel. laßziga,
Salata.

Lapathum acutum. Oxylapathum. Mengel wurk, geel
Dshen jung. Gundtwurk. Sel: Schlecka Lopena.

- 80 Lathyrus Cataputia minor. Springkraut. Sel: Tschoskacz.
Lavendula. Lauendel. Sel: wendel.

Lens minor. Kleine linsen. Sclavis: Sock.

Leucoium luteum flore simplici. Cheyri citrini. geel violen.
Sel: Scholuc violfi.

Libanotis Theophrasti nigra. Cervaria nigra. Schwarß
Hirzwurk. Sel: Zschelnomy.

- 85 Ligusticum vulgare. Liebstockel, Badkraut. Sel: Lüpstock
Bogny, Libstucka.

Lilium candidum. Weiß Lilien. Sel: bila Lilnia, hyle Lillie.

Lilium silvestre minus. goldtwurkel. Sel: Welfome lycha
aboschuf.

Lilium convallium album. weisse Meyen blumlein, Zauden.
Sel: Pischkacz, zivski vel Mehse quitti.

Linum sativum coeruleum. Flachß, Leufferflachß. Sel:
lahn, loen.

90 *Lupulus mas.* hopffen. Sel: gemel, fneht.

M.

Malva vulgaris sive silvestris maior. Roß Pappeln,
wildt pappeln. Sel: Elyß Schieß.

Malus Augustea. Augstäpfelbaum. Sel: Jablucka, Jablun.

Malus silvestris. Holz äpfel baum. Sel: Plenze.

Marrubium candidum. weißer Andorn. Sel: Ezellnig,
Penneznig.

95 *Matricaria vulgaris.* Metterkraut. Sel: Matroure Schly.

Melissa vulgaris. Apiastrum. Birkkraut. Sel. Pjoline
Schle.

Mentha vulgaris serpens rotundifolia. Deiment, gemein
Münge. Sel: Mittey, Matein.

Milium. Hirß. Sel: Jagly, Jahlee.

Millefolium terrestre vulgare. Gemein weiß Schaff-
garben, Schaffripp. Sel: Skuradwiczka.

100 *Musculus filicinus.* Farnmoos. Sel: meth.

N.

Nasturtium hortense vulgare. Garten Kresse. Sel. Kressra.

Nigellastrum. Pseudomelanthium. Raden, Raten. Sel.
Kufel.

Nux iuglans. Nußbaum. Sel. Laßly, Worich.

O.

Ocimum medium coliculis viridantibus. Mittel Basilien
mit grünlechten stengeln. Sel: Basilica.

105 *Origanum vulgare.* Dosten, wolgemut. Sel. Bobetta Lo-
beda.

P.

Papaver sativum album. weißer mohn oder Magsamen.
Sel. magf.

Pastinaca sativa alba. Carotta alba. Weiße Möhren.
Sel. Morckey, Morchem.

- Pilosella vulgaris*. Auricula muris. Meußöhrlin, Nagel-
fraut. Sel. musch Ezermonih a mudny.
- Pimpinella maior*. *Tragoselinum maius*. Groß Bibernell,
Bockspeterlein. Sel. Zachbrige.
- 110 *Pimpinella minor*. Klein Bibernel. Sel. Zabric, Reblid.
- Pisum maius, hortense*. Stengel Erbeissen. Sel: greg, Nach.
- Plantago latifolia maior*. Groffer oder fetter brechttter
Wegerich. Sel. Putnik, Putnid.
- Plantago angustifolia minor*. Kleiner spiziger Wegerich.
Sel. Plowy putnik.
- Plantago palustris sive aquatica*. Wasser Wegerich. Sel.
Lopa.
- 115 *Polygonum minus alterum*. Anamel, Kleiner Wegtritt.
S. Johans blut, also genennet vom roten Saft an
der wurzel. Sel: Eserwis.
- Populus nigra*. Pappelweide oder Alberbaum. Sel. Iopel,
topel.
- Porrum vulgare*. Lauch. Sel. Pura.
- Primula veris*. Herba paralysis. Himmelschlüssel, schlüssel-
blumen. Sel. Petarowy klucz.
- Prunella*. *Consolida minor*. Braunellen. Sel. Brunale
Grole.
- 120 *Prunus sylvestris*. Schlehdorn. Sel. dornifi.
- Pulegium*. Poley. Sel. Pulen, Poly.
- Pyrus*. Byrnbaum. Sel. Ksuhsta Kruhwein.

Q.

Quereus vulgaris glandifera, arbor. Eichbaum mit den
früchten. Sel. dub.

R.

- Raphanus rotundus*. Runtter Rettich. Sel. Rette, Rettken.
- 125 *Raphanus marinus, rusticus*. Kreen. Meerättich. Sel.
Kshin, kren.
- Rapum longum*. Lange Ruben. Sel. Ripa, Repa.
- Rapistrum arborum*. Federich. Sel. Hadrid, Wonischtpo.

- Ribes baccis rubris.* Johansbeerlein. Sel. Swoteho Janowe Jahodfi.
Rosa rubra hortensis multiplex. Rot gefült Garten Rosen.
 Sel. Raßha. Roschi.
 130 *Rubus.* Brombeerstaude, Krahbeerenstaude. Sel. Scherne.
Ruta hortensis. Zam rautten, wein Rautten. Sel. Ruta.

S.

- Sabina vulgaris.* Seuenbaum. Sel. Gzerrine Esfe.
Salix nigra seu rubens. Rott weyden, Brandinweyden. Sel. Werba.
Salvia maior, latifolia. Groß oder breit Salbey. Sel. Salbha, Schalbija.
 135 *Sambucus.* Holunder, Holderbaum. Sel. Bes.
Sclarea. Matrisalvia. Gemeiner Scharlach. Sel. Scharlha, Scharlha.
Sedum maius. Sempervivum maius. Grosse Haufwurß. Donderbar. Sel. Rosgodnyf. Raßfoling.
Sedum minimum. Vermicularis. Mauerpfefter, Ragentreublein. Sel. gufferky.
Secale. Roden oder Korn. Sel. Keyßh, Raasch.
 140 *Serpillum vulgare.* Gemein quendel, Hünerfraut. Sel. Babeduschka.
Sinapi sativum. Zamer rotter Senff. Sel. Szanup Schonep.
Sisymbrium aquaticum. Nasturtium aquaticum. Brunnsreß. Sel. Kreß, Schereim.
Solanum hortense, sativum nigrum. Schwarzer Nachtschatten. Sel. Ranicze.
Sphondylium. Acanthus Germanica. Branca ursina. Beerenklam. Sel. Zadfurzin.

T.

- 145 *Tanacetum vulgare.* Athanasia. Keynsarn. Sel. Ratwiczka, Rottitschka.
Testiculus vulpinus. Knabenkraut. Sel. Kulawka.
Tilia fæmina. Lindenbaum. Sel. Lypa.

- Tithymalus Helioscopius. Sonnen wendt Wolffsamilch. Scl.
wolflowe noľoľo.
T tormentilla vulgaris. Heptaphyllum. Tormentil. Scl.
gerelig.
150 Tribulus aquatilis. Wařernűřfe. Scl. wodne worichj.
Trifolium pratense rubrum seu purpureum. Rotter oder
brauner Wiefenflee. Scl. Quifchina. Klj.

V.

- Verbena recta, mas. Cyfenfraut. Scl. Spuriřh.
Vicia. Wiřen. Scl. Weyfa, Wifa.
Viola Martia purpurea simplex. Blaw einfach Merzen-
beyeln. Scl. Mendre wigele, violki modrec.
155 Vitis vinifera. Weinfloř. Scl. Wiprowe granij.
Vitis Idæa vulgaris. Myrtillus Germanicus. Vaccinia
nigra. Hendlbeer, Schwarzebeeren. Scl. Czernice.
Volubilis maior. Convolvulus maior. Zaunwinde. Scl.
Swunfy.
Vrtica maior coliculis viridibus. Weiřfe Reřeln. Scl.
Kopřhemv, Konřhimv.

Prispomnjenje redakcie. Tudy podawamy serbske zelowe
mjena, kotrež so we Frankowej knizy „Hortus Lusatie“ namakaju, ru-
njež tak, kař tam wotřiřćane stej. Knj. Jenć bęře tu a tam prawe
wuloženja řlowow abo teř nęćřiřće serbske pomjenowanja tych a tamych
rořlinow priřtajil; redakcia je pak sebi dowolila tute wukładowanja
tón raz wuwostajiwi řamy originalny text wotřiřćęć, a to teho dla, zo
bychu naři mlodři Serbja, kiř so z ryřnicu a prirodu trochu znaja, we
rozpytowanju a wukładowanju prjódkstejaceho materiala so spytali. Tuta
węc je dořće zajimawa, hdyř so wqbkedźbuję, zo je Frankowy Hortus
prjedy řiřćany, hać řana druha znata kniha w hornjołuřiskim jazyku, a
dale, zo su tu delnjo- a hornjołuřiske řlawa bjez sobu zmęřane k na-
makanju. Duř dha so nadřiřjamy, zo budřemy bórzy prawje wobřćerne
a dokładne rozwařowanja a posudřowanja Frankowych serbskich rořli-
nowych mjenow we swojim řasopisu sobudřiřlić mće.

Rady chcemy priřćać, zo tajke dřiřlo cyle lohke njeje; dokelř w cy-
řym řpisu njeje nihdře řana prawopisna dořlćdnosć, nihdře řana ani
zwjeřřna znajomosć ze serbskim jazykoř. Tak piře Franka n. př. řlawa
„zelo, zeľe“ skoro kóřdy raz hinak, r. 60 řęřle, r. 96 řęřle, r. 48 a 49
řęřle, r. 132 řęřle, r. 24 řęřle, r. 47 a 95 řęřly, najřnadno męřto řęřly

(c m. e), a r. 119 Šrole, jara lohey možno město Šeŕle abo Šeŕle abo Šeŕle (ro m. ee abo ce abo eh); po tajkim je slovo „zele“, kotrež so w cylym spisu jenož dže wjeć raz namaka, na sydmore wašnje pisane! A što wě, hač tež slovo ŕeje (r. 73) někajke skaženje słowa „zele“ njeje! To su woprawdže študie, kak móhlo so njeprawje prawopisać, a kak móhla so we njedoslědnosći doslědnosć doslědźić. Tak je tež slovo „wišnje“ w třoch rynčkach za sobu na troje wašnje pisane, r. 40 wišžne, r. 41 wiščny, a r. 42 wysčnī; dale slovo „bōly, bily“ jara wšelako, r. 69 Bily, r. 10 a 86 Bila, r. 28 a 86 Byle, a r. 41 Byhle; tež slovo „bōz, bez“ namakaš r. 57 boš, a r. 135 Beš — atd. atd. Wšelake zjawne čišćeŕske a najsnadno tež rukopisne zmylki smy ze zamyslom stej wo-stajili, kaž n. př. r. 16 flug m. flucz, kaž to r. 118 steji, r. 148 nołofo m. mlofo, r. 100 meth m. meč, r. 29 wobre m. modre, r. 21 Pšorea m. Pšowa, r. 66 Truščfaliče m. Truščfaliče, r. 158 Konščiwty m. Kopščiwty, r. 155 Wiyrowe granij m. Wiyrowe granij, r. 83 Ščolue m. Ščolte, r. 128 Swateho Janowe Jahodki m. Swateho Janowe Jahodki, r. 108 mušč Čermouiy a mudny m. mušč Čerwoniy a mudry, r. 30 Sloče m. Sloŕe abo Sloŕe, r. 15 Petecyzlia m. Peteryzlia, r. 28 Pšesata m. Pšesata, r. 28 a 29 Rāal m. Raal, r. 86 Liluia m. Liluia; husto dosć a město o, kaž n. př. r. 73 Nacz m. Nocz, r. 74 Mlacz m. Mlorcz, r. 129 Našha m. Nošha, r. 103 Raški, Worich m. Roški Worich; a naj-snadno tež r. 105 Bobedka m. Robedka, r. 116 lopel m. topel, r. 12 fopr m. popr, r. 4 Kley m. Klen atd. atd. atd.

Mythiski wuznam słowa „deše.“

Spisał *Pětr Aleksejewič Lawrowskij.*

(Čitane w posodženju ryčespytncho wotrjada 3. oktobra 1860.)

Słowjanska mythologia jako nawuka nima hišće w słowjanskej literaturje ani jeneho džěla, kotrež by na-božniske nablady a přeswědčenja našich prjedownikow w pohanskim času we dospołnym systemje předstajało, z wupokazanjomi zakładnych ideow tychle nabladow a pře-swědčenjow. Dotal smy so wobmjezowali na zezběranje tamnych bohatych materialow, kotrež słowjanski narod, na ščrokim přestrjeństwie rozsyty, w svojich podawiznach, wašnjach a přiwerkach khowa, tak dospołnje zapisanych tež w jeho literaturje: w powjesćach, pěsnjach a přisto-wach. Njedostatk systematiskeho džěla w nastupanju na-

šeje mythologie, w tajkim času, hdyž móža so druge europske narody hižom khwalić z přikładnymi wupłodami w tymle nastupanju, njedyrbimy k porokej činić našim slawistam, kiž swoju džělawosć na wuslědženje historiskeho žiwjenja słowjanskeho splaha poswjećichu. Njezabudźmy, zo je rozomowa samostatnosć lědma hakle wocučila mjez nami, runje jeno započalo tež samospoznawace žiwjenje pola nas, — a jeno pod wuměńjenjom tajkeho žiwjenja jewi so pola potomstwa žadosć za rozjasnjenjom stareho časa prjedownikow. Budźemy pak, kelkož kóždy mocow ma, sobudžělać na zezběranju materialow a přihotować na tajke wašnje všěstronske data k přichodnemu zestajenju nawuki. Njedostatk abo jenostronitosć datow njezminjomnje wotražuje so w kiprosći a njepołnosći sameje twarby, kotraž dyrbi so nic jeno dopjelnjeć a wobtwjerdzić, ale njerědko tež z nowa twarić.

Ale material za słowjansku mythologiju njezakhowa so w jeničkich pomjenowanych źórlach: w podawiznach, wašnjach, přiwěrkach a ludowej literaturje. Jeho bohate składy namakaja so w našej bohatej ryči, w jeje rozdžělnych wurazach a słowach. Haj móže-li hinak być, hdyž je tola ryč najwěrnši wotraz duše, hdyž słowa najčisćiši wotblysk předstajeja, zwonkownu wobalku mysle? Pytnjemy-li hišće w nětčišim času, tak bohatym w abstrakcii pohladow w druhdy nowotworjenych słowach, wuzku wotwisnosć słowa wot kajkosće a wašnja zacišća, kotrež je zrodži; njedyrbi-li sylnši a wužši być zwjazk słowa a zacišća w pradawnym času, hdyž čłowjek tak blisko k přirodze steješe, z njej njerozdělnje žiwy běše a tak hłuboko přeslapnjeny bu z jeje skutkowanjom? Móžemy-li so po tym džiwać temu powšitkomnje připóznatemu faktu, zo čím starša ryč, čím bóle plastiscy jeje wurazy, wobraznišo a žiwišo podawaja začuća a zacišće ludu?

Ale ryč je w hromadže žiwa z narodom a po měrje

zdalenja poslednišeho wot přirody stanje so kompakt-
niša, abstraktniša, sušiša. W našich rtach je słowo
wuznam techniskeho wuraza, mathematiskeho ličbnika
dostało; my juž, je wuprajo, njemyslimy na začišć, přez
kotryž je słowo nastało; z drubimi słowami, jeho př-
njobytny, korjeński wuznam je za nas so začemnił abo
cyle ze znajomstwa wušoł. Ale w tymle korjeńskim
wuznamje zdžeržuje so najstarši nahlad naroda kaž na
přirodu z jeje wujewami, tak na jich počahowanje k
žiwjenju naroda sameho.

To dosaha k spóznaću, kak wjele datow wo staro-
dawnym naboženstwje Słowjanow dyrbi so namakać w
słowjanskej ryči, kotraž je so rozwiła, kaž pola druhich
starších narodow, pod njeposrědnym wliwje fisiskeje
přirody. To so rozemi, zo dyrbi so k wuslědženju po-
dobnych powjesćow dońć do korjeńskeho, přnjobytneho
wuraza słowa w ryči: tehdom jeno my widžimy, zo
často słowa, na přeni pohlad, kaž bychy žaneho zwjazka
z wěru njeměle, kaž bychy so ani najmjenje njepočaho-
wale k naboženstwu, tola najdospołniše data we sebi
maja, a to skónčnje čím čisćiše a wěrnije, čím njeposrě-
dnišo je starši narod do nich woblekl swoje wopři-
jeća a předstajenja.

Nětčiše rozwiće porunawaceho ryčespyta je juž
možne sčiniło, ze srědkom zbliženja při wuznych ryčow,
z kedžbowanjom na jich histori, najstarši, jeli zo nic
přnjobytny wuznam w korjenjach słowow namakać.

Nimajo pod ruku přihotowanych w znamjenitej mno-
hosći svojich materialow, w nastupanju mythologiskich
datow w ryči, postaram so na tón raz w někotrych sło-
wach jeno dopokazmo woprawdžiteje wažnosće žórła za
našu mythologiu w našej ryči předstajić a na wašnje
pokazać, z kajkimž po mojim měnjenju ju wotkrywać
a wobdželać dyrbimy.

Za přikład wzach ja mjenujcy tajke słowo, kotre-
hož plastiski (wobrazny) wuznam je juž dawno zabyty,

a kotrež so všudže jako všědny termin trjeba; ale mjeztym, kaž hnydom wohladamy, je tuto jeničke słowo dosahace, zo bych rozjasnił jara zajimawu stronu najdawnišeho mythiskeho wěrjenja pohanskich Słowjanow. Słowo to je „dešč.“

Prěnjobytné naboženstwo naroda, to so rozemi, je so dyrbjało rozwić pod wliwom mócných wujewow přirody: čłowjek běše přejara hišće słaby, zo by knježił nad někotrymi z nich, so postajił do njewotwisnosće wot nich, a wopřijał jich naturski wuznam. Wón móžeše a dyrbješe widzeć we nich něšto wyšše, nadzemske, a pózna za přislušnosť, čím bóle so klonić před njezapřijomnej jemu moci, čím bóle zbóžnjować ju, čím všěstronscy wón wotwisnosť swjeho zemskeho žiwjenja wot njeje widzeše.

W rjedže tajkich za boha dđeržanych wujewow přirody, wukhadžacych z někajkeje wyššeje bójskeje mocy, njemóžeše njebyć tež dešč, kotrehož wažnosť tak wulka za všitko žiwe na zemi je. A woprawdže pola starodawnych pohanskich narodow zetkamy wujew dešća w ličbje njeposřednych wupłodow sameho bójstwa. Tak po wěrjenju Indow, zakhowanym w najstaršich jich swjatych knihach, Védach, mróčełe so předstajeja we wobrazu kruwow boha Indry, kotryž hdyž je doješe, na zemju mloko we podobje dešća spušćeše.

Porunostajenje mloka, jako přenjeje picy čłowjeka, a dešća, jako tež njeparujomneje picy všeho so rodźaceho a rosćaceho na zemi, je hišće jasnišo wuražene pola Indow w pomjenowanju mróčełe. Po sanskritsku je mróčel payôdhara, słowo, zestajene z wěcownika payas (potus, pica) a dhír (tenere, dđeržeć), po tajkim payôdhara je to, štož picu we sebi dđerži. Runje tak mjenuja so tež nadra žónskeje, jako přěnju njeparujomnu picu čłowjesku dđeržace: payôdhara rěka tež mammæ.

Druhé představenje dešća namakamy wosebje roz-wite w eleusinskich mysteriach, kotrež mějachu w za-kladže potajne zjenoćenje zemje a njebja. Dešč, po tu-tych předstajenju, je symjo, z mandželskeho zjenoćenja bohowski zemje (*Γαῖα*) a boba njebja (*Οὐρανός*) wukhadžace a zemju wopłodžace. Móže być, zo dyrbymy widzieć zwjazk tež w samym słowje *ἔμβρος* (dešč) z *ἐμβρύον* (za-rodok). Z najmjeńša njedwělomny je zwjazk w poru-nostajenju mandželskeho zjenoćenja mjez ludźimi, kotrež je so wujewiło w tych samych wurazach za mróće ele abo dešč a za mandželstwo, nawoženja, nje-wjestu. Tak nubes (mróćel), nuptiæ (kwas), nubere (wudać so); *νύμφος*, *νύμφη* a nimbus.

Skónčnje namakamy w rólniskich pěsnjach starych Romjanow tež třeće předstajenje dešća jako moče Jovis pluvii. Tuta bójska moč služi na podobne wašnje k wopłodženju zemje.

Samo so rozemi, zo běše mjez wšěmi tymi před-stajenjami doslědnosć (konsequentia), ale njechcu ju podotknýć; k temu su trěbne materiale, kotrež při sebi nimam.

Přišedši z cyła składnostnje k posedženju towařstwa najmjeńšeje halozy drohich bratrow, pytach jeno srědk, wučeneniu towařstwu swoje sobučuće a počescowanje wuprajić, a při njedostatku časa, jako pućowař, nadeń-dzech móžne pokazać jeno na mało wobdžěłane žórło słowjanskeje mythologie, na słowjansku ryč.

Wostachu-li slědy podobnych předstajenjow wo dešč-ću pola Słowjanow? Jeli „haj“, dha móžemy khrobile přiličić k wěrjenju pohanskich Słowjanow, kiž potom-stwu njepodachu cyły system swojeje stareje nabožiny, tež wšo to, štož je zwjazane z předstajenjami wo dešču pola druhich narodow, rozwiwšich svoju mythologiu w dospołnym systemje, kotryž je k nam došoł we wu-džělkach jich pismowstwa. Ale podarmo bychmy pytali tute předstajenja w słowjanskich wašnjach, ceremoniach

a narodnej literaturje: štož je we nich wostało, to je wšo tak začěmnjene, zo móže jich wuznam, jako žórlow za pokazane předstajenja wo dešču, zrozemjeny być jeno z pomocu něčeho druheho, bóle jasneho a wuměrjeneho.

Tuto druhe, bóle jasne a wuměrjene, namaka so tež w korjeńskich wuznamach słowow, wurážacych wopřiće dešća a mróče. Tute korjeńske wuznamy pokazaju nam wěsće, zo su spomnjene předstajenja Indow, Grichow a Romjanow tež našim prjedownikam, Słowjanam słušale. Kajki je pak korjeński wuznam słowa dešč?

Tuto słowo w rozdělnych naryčach słowjanskich je žiwe we jara wšelakich formach, hladajo na to, kajke zynkowe wosebitosće su so potwrdžile w kóždej naryči. W ruskej дождь, po narodnym wuprajenju došč (gen. dožža), w čěskej dešť, w pólskej deszcz, w serbochorwatskim dažd, w lužiskim dešč; w najstaršich pomnikach cyrkwinosłowjanskeho pismowstwa zetkamy bóle korjeńsku formu дъждъ. Hladujo do njeje widžimy, zo dyrbi wona być druhotne tworjenje dla zestajeného zynka w njej „žd“. Tutón zestajeny zynk w starosłowjanskej naryči so wutworja ze zmjehčeneho d, abo z d/, jako: вождъ město водъ, рождєнъ město рождєнъ atd. Po tajkim, základna forma słowa дъждъ dyrbi być дъджъ. Ale starosłowjanska naryč předstaja nam tež druhi korjeński zynk, z kotrehož přez zmjehčenje tež „žd“ wukhadža, wosebje ze zynka rj, kaž wot мор — морєнїє, вѣгъ — вѣждєнїє a druhe. Runje tak překhadža tež w južno-serbskej naryči nic z ředka zmjehčene r do дж (j), runje plačace stsl. жд: анђео — аугєлъ, ѳопъе — геопѣи atd. Na tajke wašnje dyrbimy přěnjopočatnu formu wěcownika дъждъ pytać pak w дъджъ pak w дърѣжъ.

Ale jeli ani jedyn pomnik najstaršeho pismowstwa słowjanskeho njepokaza nam na korjeń дъд z wopřijećom dešća, tu je korjeń дѣr jasny w pismowstwje staronowgorodskim ruskim, haj tež w něčějším krajnym wu-

prajenju Nowohródčanow. Tak nadeńdze so často forma *дѣжгѣ* w jenym z najstarších spisow lětopisa nowohródského, znateho pod mjenom „prěni nowohródski lětopis“; ta sama forma zetka so tež w tych starych, 11. a 12. stotetka, pomnikach cyrkwinocyryllowskich, kotrež su wot Nowohródčanow pisane; w hromadže ze słowom *дѣжгѣ* namaka so tam njerědko tež słowjeso *одѣжгати*. Tak kaž po znatym w indoeurotskich ryčach zakone rozwića zestajenych zynkow w nich wšudže přenjopocatnje so slyši korjeński zynk, na př. sanskritské *द* z *d*, stsl. *шт* z *ш*, pólsk. *dz* z *d* atd., a hakle w pozdzišim času zwuzči so zestajeny dwójny zynk do jeneho, tak zo we nim njeje widzieć ani sćin korjeńskeho, kaž w ruskim *ж* z *д*, w pólsk. *c* z *t*, abo w čěskim *z* z *d*; tak tež můžemy khroble wobtwjerdzić, zo w formje *дѣжгѣ* zynk *г* wosebje na to korjeńske *дѣг* pokazuje, z kotrehož so *дѣжгѣ* abo w stsl. *дѣжгѣ* wutwori.

Wuznam korjenja *дѣг* wupytać, njeje ćežko, znajo kajkosć starosłowjanskeho zynka *ѣ*, tak jara často w přiwuznych ryčach zwukej „u“ wotpowjedaceho. A woprawdže w sanskriće korjeńske *duh*, kiž móže so w starosłowjanskej ryči runje tež we formje *дѣг* wujewić, woznamjenja: čěšić, picować džěčo z mlokom maćeřskim (mammās prābhare, lactare). Wot teho sameho korjenja pak wutwori so w sanskriće tež wěcownik *duhitri*, přiwuzne tak wiđzomnje z grichiskim *θυγάτηρ*, z litwjanskim dukteis (dukter w sčěhowacych padach), ze starosłowjanskim *дѣшти* (z *дѣкти*), w nakosnych padach *дѣштер*, z wuznamom wšudže džowki (džowčički), jako tajkeje bytnosće, kotraž je po wosudže postajena k picowanju sebi podobnych.

Tu njemůžemy njewidzieć pola Słowjanow zakhowanje w słowje „dešć“ teho předstajenja wo nim, po kotrymž so wón wozjewja jako njebjeske mloko, zemju picowace, podobnje temu, kaž žónska picuje z nadrami swoje džěčo. Sobu z tym njemůžemy zaprěć, zo je

pola Słowjanow knježil cyły mythiski nahlad, w kotrymž mróčełe zastupuja město kruwow najwyššeho bójstwo Indry. Wón doji swoje kruwy, zo bychy dešč dale — picu všemu žiwemu na zemi. Njezabudźmy, zo tež słowo dojić (dejić, mulgere) wukhadža z teho sameho korjenja duh, wot kotrehož je wušło tež serbske „dójka“.

Ale woprijeće wo dešču je wuražene pola Słowjanow tež w druhim korjenju, kotryž w swojim wuznamje hišće na druge předstajenje wo dešču pokazuje. Korjeń tón je *mr*, a počahuje so we všelakich naryčach słowjanskich pak runje k pomjenowanju dešća abo k woznamjenjenju mróčełe, dešč we sebi dđeržaceje. Tak je w južnoruskim *мжитъ* hić w drobnym dešču, *мжичка* — drobny deščik; runje tak je we lužiskim miholak, feiner dünner Regen, miholić (= mižolić, mhlíč), fein wie Nebel herabfallen; ruske *мгла*, lužiske *mhlá*, serbske *magla* atd. trjebaja so we wuznamje mhlý, kotraž ničo druge njeje dyžli zhusćeny dešč nad powjerchnosću zemje, je džě mróčel, njezamožaca so znjesć k wysokosći, čehož dla w korutanskej naryči mhlá tež mróčel woznamjenja. Korjeń všitkich tych słowow, *mr*, je juž pola Słowjanow zabyty w přenjopočatnym, stajnje plastiskim wuznamje. Sanskritska, łacanska a grichiska ryč su jón pak w cyłosći zakhowałe, a nam njeje ćežko, tež druge mythiske předstajenje wo dešču pola Słowjanow nadeńć.

W sanskriće mih, dospołnje rune starosłowjanskemu *mr* (hdžež *ь* cyle tak z wjetša zynk *i* zastupuje, kaž *ъ* zynk „u“), přikhadža z wuznamom moč spušćeć, močować; tón samy wuznam widźimy w tutym korjenju tež w starogrichiskej ryči *μυρρεω* a we łacanskim *mingere*. A kaž je so pola starych Indow wot tuteho korjenja tworil wěcownik *mégħa*, z wuznamom mróčełe, runje tak je so pola nas Słowjanow wujewiło: *мжа*, *мжичка*, miholak, miholić, abo korutanske mhlá tež z woprijećom mróčełe.

Samo wot so rozemi so, zo móžeše so podobny přenjopočatny wuznam slowjanskich wurazow: мѣта мѣхука atd. wutworić jeno w tajkim připadže, hdyž tež pola Slowjanow to same wěrjenje běše, po kotrymž bu „dešč“ předstajany w podobje bójskeje moče. A je z tym čezko, haj budže-li tež logiscy doslědnje (konsequent), wotčisnyc při tymle wěrjenju tež druge podrobnosće, we kajkichž je mythologia tak blizko nam přiwuznych starobytnych narodow bohata: Indow, Gri-chow a Romjanow?

Po tajkim je nam zrozemliwe tež to přiwěrkowe přesvědčjenje někotrych slowjanskich narodow, po kotrymž woni wěrja, zo w času njewjedra (zjenočenja hrimota, błyska a dešća) khodojty mloko kradnu, dojo njezbožowne kruwy druhdy hač do dospołneje bjezmocnosće, a přeciwo čemuž so pola nich tež přiwěrkowe srědky wumyslaja. Khodojty su w křescijanskim žiwjenju juž zastupiłe na město nječisteje mocy, a nam je jara lohko postajić wukhadženje tuteho přiwěrka. Bywajcy škódna móc před bójstwom, kotrež ju z wysokosće dele mjeta z posředstwom hrimota a błyska (tak kaž njewjedro po mythiskim wěrjenju ničo druge njeje dyžli wojowanje boba swětla ze čmu, mocy čisteje z nječisteju), žadaja tute khodojty wotwobroćić wot zemje dele pólšany dešč, mloko. Lud přenjese, po stajnym a powšudžownym swoim wašnju, džčlawosć khodojtow na zemju, bliže k sebi, a wěri hišće do nětko, zo khodojty, w času njewjedra, kruwam mloko kradnjeja*). — Nic mjenje zrozemliwe bywa tež tak čěmne na přěni poblad zjenočenje mróčeje a dešća ze žěntwu w dodol-

*) Po ertnym přistajenju k. spisačela je khodojta = dojita, dojacu; kho- je znata předsuwka, kaž wo: kopydło město osydlo, kedžba m. džba, kemše wot mša, kužmot m. žmot. Zo je kho-, a nie ko- předsunjene, tež mje njedžiwa, hdyž lud we wjacorych slowach předniše město poslednjeho wupraja, n. př. khudybaba m. kudy (wošin) baba.

skich pěsnjach južnych Serbow. Tute pěsnje, runje kaž zjenočene z nimi ceremonie, trjebaja so w času suchoty, hdyž ludej hlód hrozy. Spěwaja pak je a wukonjeja ceremonie bjez wuwzaća holčata: jeno wone wobročeja so z próstwu k mróčeli, zo by z deščom porosyla wusušenu zemju, — a dešč pada w podobje spominaneho w pěśni pjeršćenja. Znote je, zo we wšej narodno-słowjanskej poesii pjeršćen rólu symbola žeńtwy, zjenočanja mužskeho a žónskeje hraje. Po tajkim je tež w tutej ceremonii něšto mandželske widzieć. A skónčnje so w njej jara widžomnje pokazuje to předstajenje wo dešču, kotrež nadeńdzemy w mysteriach eleusinskich, kiž mandželske zjenočenje njebja a zemje a wopłodźenje poslednjeje přez přenje z posrědstwom dešća jako symjenja swjećachu. A w dodolskich pěsnjach zetkujemy zeńske holcy, běžace za njebiesnymi mróčelemi z próstwu wo připóslanje dešća a wopłodźenje zemje, kotrejž njeplódnosć hrozy.

Dosć wšak wobćežić wašu kedźbliwosć. Ja chcych jeno pokazać, kak wjele pokładow so w ryči khowa k wujasnjenju najdawnišeho žiwjenja našich prjedownikow, a směm so nadźeć, zo wutorhnjenaj na zbože přikładaj dosahataj, zo bychmy tež ju přidali k ličbje najwažnišich a najpotřebnišich materialow za słowjansku mythologiu.

Dorunanki w serbsćinje.

Zestajił *M. Hórník*.

Multum egerunt, qui ante nos fuerunt,
sed non peregerunt. *Seneca.*

Tajke słowa móžemy z pohladom na serbsku pismowsku ryč jenož prajić jako sobustawy našeje ryčespytneje sekcije; dokelž ěi prjedownicy, kiž su před załoženjom sekcije „wjele činili“, słušeja hišće do žiwych. Dwoja pismowska podryč a dwoji (najmjenje!) prawopis njemóžeštej wostać. Duž tworještaj Jórdan a Smoleń nowy. Ale kak daleko różno

hišće běštaj! W léće 1844 zblížitej so evangelska a katholska strona, — Pful a Jórdan wudataj hromadže zešiwk serbskoněmskeho słownika (A — Duran), ale tutón wjaznje. W nalěcu l. 1847 załoži so wažna za Serbow Maćica, prawopis Dr. Pfula so přijima a přeprošeńske listno „Přećelam lužiskoserbskeje ryče a literatury“ je přeni kruch w zjenoćeney pismowskej ryči, tež wot katholskich podpisany. W tajkej podobje wuńdže nětko 9 zešiwkow Časopisa a něšto druhich wěcow. Tola to a wono móže so wurunać a porjedzić; Buk a Hórnik žadataj wučisnjenje pismika „j“ po mjehkich sobuzynkach, Smolef so přizamknje, a Dr. Pful wuda z nimi w zjenoćenju „Wozjaw“ (hl. Časopis 1851—52, II. zeš.). To je to „wjele“, štož je so před załoženjom našeje sekcije (19. haperleje 1854) stało.

Byrnje pak wotrjadnicy wjedźeli, zo žane hłowne přeměńjenja w prawopisu wjacy trěbne njejsu; su tola wšelake njestajnosće w maličkosćach juž zhromadnje wuradźeli a dorunali. Teho dla su so tež přijale prawidła wo „ó“, kiž je podpisany w Časopisu (l. 1855, II. zeš.) rozestajit. Štož je wotrjad hewak hišće wobzamknył (n. př. zo so w powjetšku čarka jenož piše, hdyž so slyši: rjeńši, mjeńši, ale: lěpši, starši), njeje drje so wozjewiło, ale wobkedźbuje so we słowniku Dr. Pfula.

Sed non peregerunt! Byrnje we wjazanej ryči rodžaki přidawnikow na -oh' (m. -eho), -ej (m. -eje), dawaki na -om' (m. -emu), přidawniski měšćak -om, -em (m. -ym, -im) a někotre skrótsjenja připušćili, kaž tež za katholskich w staroprawopisnych knihach: jo m. je (est), wukónćenje słowjesnych wěcownikow na -bo (m. le, w druhich srjedźnych wěcownikach pisamy w nowym prawopisu tež bo: léčo, naléčo, zbožo atd.) a přidawniske -oho, -omu m. -eho, -emu wostajili; dyrbymy tola někotre wšelakosće w pisanju słowow a wěste wopačne twórby hišće wotstronić, kaž so to tež w druhich žiwych ryčach stawa. Dokelž kóždy Serb sam rozsudzić njewě, kotre pisanje a tworjenje ma rozomny podložk, njech naša sekcia prawidła wozjewja. W slědowacym předpołożam tři sprócnijwe wupytane wěcki, w kotrychž so mi zjenoćenje nuzne zda, byrnje wjedźa, zo z tym ničo „wulke“ ani započal ani dokonjał njejsym.

I. Jotowaca čarka.

Znate je, zo so nětko jotowanje z čarku woznamjenja, hdyž žadyn samozynk njescěhuje. Tola z tym

njeje jotowanje hišće dowučene; přetož druhdy so jót slyši, hdyž po analogii być njedyrbi, a druhdy so zaso přenjerodži a wuwostaji, hdžež je přislušne. Po mojim zdacu móhli takle wučić.

1. Čarka so piše nad „b, m, n, p, r, w“:

a. Hdžež w korjenjach čiste abo jasne „e“ (kaž francowske „é“ abo němske „ee“) před nimi slyšiš*) abo tola slyšeć dyrbiš; přetož tajke „e“ je „eb“. Druhotny (sekundarny) zynk, kiž z přenjotneju krótkuju „a“ a „i“ nastawa, je (twjerde) čěmne abo hłuboke „e“ (wupraj kaž francowske „è“ abo němske „ä“). Hdyž tutemu „i“ předrazyny a jej na dobo wuprajimy, dostanjemy „ě“ (ѣ); hdyž pak so to po rjadu stawa, mamy „je“ (ѣe). Spomnić so dyrbi, zo dla blizkosće zynkow „eb“ a „ě“ so posledni často město přnjeho slyši a druhdy tež pisa, n. př. čěski m. česlski (Čech), čěmny m. čemby (čma). Po tajkim: zemski, ksebyny, rjeňši; seř, čěpjeć, čěrw, čěrwjeny, keřk, wjeřch.

b. Hdžež we wotwodźowankach jasne „e“ slyšiš abo slyšeć dyrbaš, tež před „i“ w zawrjenej zlóžcy, hdžež so stajnje hłuboke „e“ wupraja, dokelž je krótkie „eb“ před „rb“ dla podobnosće wobćežne. Duž pisa so w twórbach přidawnikow na -eňski, -ařski (při čimž je mjehke „-i“ pola Mužakowa derje slyšeć) a -eřski, kaž tež: -eňstwo (hdžež „n“ před wotwodźowanjom w słowje běše), -ařstwo, -eřstwo a -ařnja, -eřnja: lehnjeňski (leh-njenje), kurjeňski (kurjenje), kowařski (kowař, r. kowarja), pjekařski (pjekař), lěpjeřski, móšnjeřski; přestřeňstwo (přestrjenje), přislušeňstwo (přislušenje), spě-

*) Hdžež „eb“ město starosłowjanskeho „e“ steji, tam wupraja so najbóle hłuboke „e“, na čož najpřeni spominam: čězić (čežki atd.), jeć (zajeć atd.), ječmjeň, pjeć, pjeće (pjata), pjedź, w rjedze (rjad), swjeći (swjaty), swjećić, žedzić m. tčgatb, jětb, jěčmy atd. Tu zadžewa nosowka před jotowanym wuprajenje jasneho „eb“, hačrunje hewak skutkowanje mjehkosće přez dwaj zynkaj so pokazuje: w Róžeńce m. Róženće wot: Różant.

wařstwo, wućeřstwo; knihařnja, wučěrnja. Ale -anski a -anstwo njech wostanu bjez mjehkosće: spěwanski, rejewanski, kuzłanstwo, wuhnanstwo.

c. W twórbach -ńca m. -nica, -ńčk m. -ničk, -ńčka m. -nička, -ńčko m. -ničko, -ńk m. -nik stej: běhańca, drějeńca, měšeńca, řezańca; drjebjeńčk, dóńčka, deńčko, hudańčko, drjewjeńk (m. drjewjanik), cydžeńk atd.

2. Čarka so njepiše, hač runje je so w slědowacych padach druhdy a bjez doslědnych prawidłow nałožowała; a to:

a. we wěcowniskich twórbach na -c (starosłowjanske *учь*), byrnje w delnołužišćinje mjehkosć so pokazowała (wóće, kóńc): kónc, slepc, młodženc, drjewjanc, cyrkwjenc m. cyrkwinc, wučenc, khabłanc, dowolenc.

b. w twórbomaj -enc (čěski: -inec) a -erc: črjopjenc, drjewjenc, hosćenc, kosćenc, konjenc, kurjenc, zwěrjenc (Menagerie); blešerc, jejerc, klěšćerc, klučerc, lžičerc.

c. před twórbu -ka (mnohotnje -ki), k podžělnikej minylosće ćěrpneje přistajenej, najbóle z konkretnym (zrosćitym) wuznamom: brjudženki, čitanka, česanka, domkhowanka, hustanki, lubjenki, kuzłanki, łamanki, lěpjenka, namiakanka, plećenka, praženka atd. Přirunaj čěske: podívaná (scil. věc) a podobne.

d. w pomjeńšenkach twjerdže wukónčacych korjenjow: kolenko (kolen-o), łopjenko (łopjen-o), mjenko (mjen-o), nowinki (nowiny), štomk (štom); ale ramjeńko (ramjo) atd.

e. před twórbomaj -ski, -stwo, hačrunje stej po prawym mjehkej (bški, bstwo) a druhdy zjawnje mjehčitaj, n. př. bójski m. bóžski (Bóh), knjejski m. knježski (knjez), padušski, padušstwo (paduch). Po tajkim: Dubski, domske, cyganski, hubjenstwo (hubjen-y), překupstwo, burstwo, Hasłowski atd. Ale dla rozdžělenja: hófki (amarus); tež: towařš m. towařiš, towařstwo m. towařištwo atd.

II. Twórbje -omny a -owny.

W tutymaj twórbomaj knježi hišće njeporjad a nje-
wěstosć w ryči a pismje. W katholskich spisach nama-
kaš druhdy -owny, hdžež ma po zakonjach słowjan-
skeho słowotwora -omny być, n. př. widžowny město
widžomny (a tola: wědomny a wědomy), česćowny m.
česćomny, wučowny m. wučomny (abo wučobny wot
wučba), haj dopownić, spownić m. dopomnić, spomnić;
w ewangelskich pak a tež w nowoprawopisnych je syła
-omny tworjenych m. -owny, n. př. duchomny, ho-
domny, jutromny, zbožomny. Štož je wopačne, nětko
po móžnosći wotmjetujmy a přibližmy so druhim Sło-
wjanam, wosebje tež Delnjołužičanam, kiž w tutymaj
twórbomaj prawje pisaja, n. př. duchowny, wjenkowny.
Druhdy maja tež starše ewangelske knihi prawidłowne
twórby; tak je w přenjej prjedyryči k biblii: duchowni,
w biblii samej hišće tež w nowišich wudawkach: du-
chowny (Kol. 3, 13) a duchownje (Mat. 5, 3). Hdže ma
-omny a hdže -owny być? 1. Twórba -omny je
za słowjesne přidawniki a po prawym zesyljeny po-
džělnik přitomnosće čěrpneje, kiž w ruščinje dospołnje
knježi (na -omyj a -lomyj): wjedžomny, wuknjomny,
ryčomny, palomny, wołajomny, ćwilujomny. 2. Twórba
-owny tworí přidawniki z wěcownikow, wosebje z
mnohotnych, a móže so často z twórbomaj -owy a
-owski zastupować: duchowny, brjuchowny (brjuchi
při wozu), črjódowny, darowny (dary nastupacy, ale
darjomny wot: darić, darjeć), dawkowny (w Swótliku),
džělowny (džěle nastupacy, ale džělomny wot: džělić),
džakowny, hodowny (hody), jutrowny (jutry), křižowny
(křiže, processia z křižom), khěrlušowny, martrowny,
nutřkowny (nutřk, čěscy: vnitřek), prjedowny (prjed, č.
předek), wonkowny (wonk = zwonk, č. venek), zbo-
žowny (zbožo nastupacy, ale zbožomny wot zbožić, wo-
zbožić) atd. Wotwodžowanki po tajkim: duchownski,
duchownstwo, krajownik, křižownik, hodownička, ju-

trouwnička, prjedownik. Tola, kaž so samo rozemi, wostanje: přitomny (při-tom-ny), powšitkomny (po wšit-kom in. wšitkim), hnydomny (hnydom), tehdomny (teh-dom), powšudžomny (wšudžom).

III. Twórby -ač, -ak, -ar.

Nětko, hdyž w serbsćinje wšelake słowa za nawuki a tež hižom za wjacore a lěpše šulske knihi trjebamy a po potřebnosći tworimy, je serbski słowotwor wažna wěc; přetož hdyž so jeho zakony njeznaja, zawjedu so wopačnosće, kotrež wukorjenić je potom čezko. Tónkróć spomnju na tři z mnohich wěcowniskich twórbow.

1. Twórba -ač je w serbsćinje njenje lubowana dyžli n. př. w čěšćinje, čehož dla so pola mnohich pomjenšawě -k přistaja, wosebje pola wěcownikow, něšto žiwe woznamjenjacych: dawačk, konopačk, šěračk, bračk, žračk, ale drač, kolač, łopač, sedlač. Z pomocu -ač bychmy wjele słowow hišće tworić móhli, wosebje w přirodospytu k woznamjenjenju žiwych a nježiwych stwo-rjenjow.

2. Twórba -ak woznamjenja po serbskim duchu a słuchu něšto nježiwě, njerozomite, a tež něšto špatne: budžak (budžacy časnik), česak, dajak (družina sadu), nučak (Zwangshend), načěrak, přecydzowak, pišćelak (hubjeny pišćeľ), měšćak (Speßbürger), modlak. Za žiwe trjeba so, hdyž korjeń sam juž na něšto njelube, njelěpe, njekhwaložne pokazuje: mlešćak pódla mlešćeľ, plapotak p. plapotaľ, přečinjak p. přečinjeľ. Tuta twórba móže so derje wužić k woznamjenjenju wšelakich rjadownjow w zestawje (system) žiwochowstwa, rostlinstwa a njerostowstwa: bahnak (Sumpfvogel, je we Pfulowym słowniku), čahak (Zugvogel), spěwak (Singvogel), jenokopytak (Einhufer), dwójokřidlak (Zweiflügler) atd. atd. Hdžež derje njeklinči, wosebje, hdyž před -ak juž k steji, mohło so z -ač zastupować, na př. štyrirakač (Bierhänder) atd.

3. Twórba -ař (-eř m. bař) woznamjenja něšto žiwe a wosebje rozomite: budžeř, česař, modleř, spěwař, připrawjeř (w něččišej serbsčinje zrozemliwiše dyžli připrawnik, hačrunje dyrbimy twórbu na -nik swěru wobkhować). Tež steji druhdy tam, hdžež -ak njeluboznje klinči: mlaskař, nic mlaskak. W ludu su jenož někotre za jenotliwe družiny: bubnař (Trommeltauše), křidlař (Flügler, na př. módre, čorne), w mnohoće: bubnarje, křidlarje, nic: bubnarjo, křidlarjo. M. H.

Ziwjenjopisne listki.

Zběra *M. Hórnik.*

IV. Prokop J. J. Hančka.

Zawěrnó zwjeseli nas, hdyž mjez přjedownikami někoho namakamy; kiž so wo tu samu wěc prócuje, kotrejež spěchowanje smy sami za woprawdže trěbne spózнали. Čim wjetše pak je naše wjeselo, hdyž móžemy sebi tajkeho přjedownika za příklad wzać, dokelž su jeho hłowne zasady našim podobne. Tajki muž je za nawjedžitych a džěławych Serbow mjez druhimi tež Hančka (Hantzke a Hantschke).

Jan Jurij Hančka bě syn Pawoła Wjacysława H., wučerja w Radworju, a narodži so w Radworju 17. meje 1731, študowaše w klóštrje Nowej Calí w Delnjej Łužicy, hdžež z mjenom Prokop do rjady cisterciskich mnichow stupi. Měšniku swjećiznu dosta 1758. Juž 1759 přińdže do klóštra Marineje Hwězdzy a wosta tam za kapłana hač do swojeje smjerće 4. januara 1789.

Jeho spisowařske skutkowanje běše za tamny čas znamjenite. Wón znaješe serbsku ryč lěpje dyžli žadyn druhi a prócowaše so ju dale bóle wutworjeć. To připoznachu jeho rowjeńkojo, dokelž jeho wudžělki wotpisowachu a jeho „serbskeho Gottscheda“ mjenowachu,

kaž je z čištěného zbožopřeca k jeho mjeninam w l. 1771 widzieć.

W jeho spisach stej dvě hłownej zasadže widzieć: prěnja, zo dyrbi so ryč čisćić wot cuzych słowow, druha: zo dyrbja so wšelake twórby grammatiscey kruće postajić a porjedzić. Prěnjeje zasady dla tworj mnoho słowow, druhdy derje, druhdy wopačnje, a praji dla cuzych słowow: Si contingat ex summa necessitate mutuari vocabulum a germanica lingua, mutuuum istud tegatur pro possibili scribendi alio modo: žtonda, hrova (hl. w ryčnicy). W drugej zasadže je doś njeznajo druhe słowjanske ryče, trochu zabłudził, dokelž njetrjebawši słowo rozdžělec pytaše, n. př. klěn, Šchoš a klin, Reil, hrěšniki m. hrěšnicy (mužscy) a hrěšnicy (žónske). Prjedawši prawopis njespózna wón za njezměnjomny. Wón wotkhažda wot druhich, pisajo: aj, ej, ij, aw, ew, iw atd.; dale ma cǝ = č („weil in der polnischen und böhmischen Sprache dergleichen Worte mit cǝ geschrieben werden“), tǝ = č („aus t, wo es nöthig hat mollem flexionem: bohatje“, hl. klóštrski wotpis słownika), ř = z, řř, ř = s („zo cǝi řij nejřu se řerbřřř řniřow řeni wufneli, bořu . . . te řřwowa řořřřřř řřeracǝ mólř“, hl. předsłowo k Brónjerni). Zo pak je ze swojimi porjedženjemi we prawopisu za zjenoćenje Serbow wobeju wuznacow (evangelškemu so přibližujo) we pismje džělať a tule wažnu myśličku spěchować chceť, widžimy w zbožopřejacym spěwje ze słowow jemu napřeciwjacych: Serbja pǝincǝ řebdǝ, to jo nam řon řoroř, řob ředěn řwobóř. Hdy běchu družy Serbo tež tak rozomni byli kaž Hančka, budžichmy juž w starym prawopisu dawno zjenoćeni byli!

Hančkowe spisy su: 1. Pacjerřř řniři Duřowna Brónieria atd., wondate Wo Řlořřř Rowěj Řzalli řřřwatořo Ćřřřřřř řřřř, řěřřo řať do cǝřřř řřřřřř řěřř řřwowejene atd., čiřćane (hdže?) 1765. Stron 350 w 8°. Z kónca teje juž řadnej knihi je chronogramm: BóDǝ řřřo řařřřř Bóřř řě řřwale.

2. Rukopis, kotrehož wotpis so w tachantskej knihowni (w Róžeńće tež jedyn) khowa, zjawnje k čišću prihotowany: *Grammatica linguæ serbicæ, composita & conscripta a R. P. Procopio Hantschke. 1768.* Ta sama bu wot tehdušeho fararja M. Nuka w Kulowje přehladata a pokhwalena, kaž jedyn list (z l. 1767) tuteho w róžeńčanskim archivje swědči; ale Nuk so boji, zo spisowať žaneho nakładnika njenadeńdze, dokelž je lačanscy spisana. Na nju počahuja so tež słowa w zbožopřejacym spěwje: *Škľoda, zo niejo tu te twoje Pišmo wiđiwo Swětivo.* Zo je budyski wotpis M. Nukey, wot l. 1770 kanownikej w Budyšinje, słušať, dopokazuja słowa: *Wone rene debicj pomha Zenošo Riihow-Romoru tam Dohmjtwa.* Ryčnica wobšahuje 100 stron we štworcu a přidaty słownik 24. Najprjedy ryči so tam wo prawopisu a potom slěduja wšitke ryčniske džěle, při kotrychž H. wšudže za pravidlami blada, dokelž chcyše pismowsku ryč do rjada přinjesć (*modernam linguam in certo suo ordine confirmare*). Na kóncu ryčnicy steja słowa, kotrež móhli sebi hišće nětko někotři Serbja, přećiwnicy zjenočeneje pismowskeje ryče, do pomjatka wzać, mjenujcy: „*Ex hoc libello panditur Amico Lectori, serbicam Linguam habere suas regulas, atque sat eruditus; dummodo quis confusum usum quorundam indoctorum plebejorum rationabilibus regulis non præponderet; eorum enim usus non est optimus Magister, sed instabilis, adeoque potius ab eruditis semper regulandus.*“ — Na kóncu steji chronogramm: *БóДј fЧo наfЧoM БoћV f loho ftaIneI fWaLbe.*

3. Rukopisny němskoserbski słownik (A—Z), kotrehož dwaj wotpisaj znaju, jedyn w klóštrskej knihowni, drubi w róžeńčanskej. Přěni, hdžež je za kóždym němskim słowom tež lačanske, ma napis: *Vocabularium Germano-Serbicum combinatum a R. P. Procopio Hantzke atd. anno 1782. Vincentius Buck ejusdem ordinis et monasterii Professorus nitide describi curavit;*

druhi pak: Wörterbuch. Aus Deutschen ins Wendische. W prjedyryči, kotraž so jeno w klóštrskim wotpisu namaka, steji njez drubim: Es ist ein Entwurf der ganz wendischen Sprache gegen den Vorwurf deren Deutschen, die da sagen: die wendische Sprache sei mit deutschen Worten zusammengestellt. Es hängt also bloß ab von der Annahme der Liebhaber einer ganz wendischen Sprache, darzu dieses Wörterbuch beitragen, auch dienlich sein wird, sowohl denen Deutschen zur Erlernung der wendischen, als auch denen Wenden zur Erlernung der deutschen Sprache. — Róženčanski wotpis*) je pak wosebje teho dla wažny, dokelž je najprjedy serbskemu spisowarjej a wulkemu džěćipřećelej Tecelinej Miethej (wumr. 1835), a potom tež tym duchownym služil, kotřiž buchu při njedostatku Serbow z cisterciskeho rjada z Čech (Čechowje a Němcy) do Róžanta přesadženi. Duž mějachu a maja serbske rukopisne słowniki za Serbstwo wažnosć a próca jich spisowarjow njebě podarmotna. Tež přistaja so dobre serbske słowa z Hančkoweho rukopisa do Pfuloweho słownika, tak daleko hač njeje čišćany, a wuwostajene přińdu do dodawka.

Dokelž je spomnjeny spěw, najskerje wot kanownika M. Nuka zestajany, hišće cyle njeznaty a jenož w jara mało exemplarach wukhowany, směm sebi dowolić, jón cyły tudy podać. Je to listno in folio, kotrehož přěnja strona titul wopřija. Za sobudželenje a připoslanje tuteje zajimaweje starinki mamy so horliwemu duchownemu k. kooperatorej Ludwigej Angermannej w Róženće džakować. Steji tam tak:

*) Tutón bu prjedy za Tecelinowy słownik džěržany, kaž w Serb. Hornich Lužicach str. 80 hišće steji. Po tajkim ma so tež zapis serbskich rukopišnych słownikow, wot našeho najpilnišeho bibliografa a stawiznarja k. fararja Jenča, w zešiwku 20. porjedzić.

Tomu Deredostoinomu, wo Bohu Pobožnomu, Wóbofo-
Wutzenomu Duchownomu Kńezej, Kńezej Procopiusej,
toho swatoho, ha swobodnoho Gzisterškocho Njada,
wo tém wulcé=wošobném Mischanstwe, (Klóschiére,)
w nowej Gzali ze Slubom=Wuznatomu Njadničej;
pola toho fěrzcjinsko=Kńežniškocho Zankńenstwa (Klósč-
téra) wot Marije=Wězdě Dere postajenommu Kšaplanci;
ha teje šerbskeje Horno=Wužiškeje Kětze tak pomenu-
wanomu Serbskomu Gottšchedej, PjeJe, ha špěWa na
tón Joho Mena=SWladžej (Chlto Wot WVtrobé
pžeCzě zbóžne, Wěstě Póžnatě KraJoWálk.

w Marijiney Wězdě 4. Juliu. Anno 1771.

Tota hujus mundi concordia ex discordibus constat.
Senec.

*) LIstJa tV nlešV řěfanoM GottšCheDeI ProCopIVšel.

Děz šo te Swónězo zašě wot naš wróca,
Našche paš Szině šo iět dlěšche krotja;
Neč šo teiz dlěji šobu Lětow=Meza
Serbskocho Kńeza.

* * *

Taikocho Tebe našči Lubjo zuaja,
Tohodla woňi to teiz praje praja;
Serbski zo Gottšched bóm tu nějo ženi,
Tě šě tón přěni;

* * *

Kiž šě šei měšče wele Próczě wážiw,
Pjez to paš druhich bóle k Džěwu wabiw;
Ščłoda, zo nějo tu te twoje Pišmo
Widžiwu Smětwo.

*) Tu steji wobrazk listynošerja.

Doszcz jo zo Wone reńe debicz pomha
Jenoho Knihow-Komoru tam Dohmstwa,
Wulke schak, Jaworez zawité, teiz Tebi
Zahrodé debi.

* * *

Schitte ho krótto pominu nam Tzafé,
Ruńe kaiž schitte ho tu minu Kwapé;
Tak ho teiz z twey Gram-matiku tu lóže
Něschto stacz móže.

* * *

Zo bó La pziſchwa ſkoro na te Stawé,
Kaiž tam te Piſmo nědé z podé Wawé;
Jeno zo nam bó ſcho, kaiž tama Wawa,
Nezafchmatawa.

* * *

Nebódž paſ K něže tola namińe něwné,
Té hě mói pjećé, ha ja teiz twóí dobré;
Serbja pžinež něbdža, to jo nam tón Porok,
Pod jedén Kwohóf.

* * *

Tak ho nam praji; něch ho da teiz praji,
Hacž ho Nětž taika tola nědé ſtaji;
Žaneje Tžescze cži paſ něbdža dóſtačž,
Tebi bđže woſtačž.

* * *

Žohnui Bóh daſe ſchu Gži twoju Bróczu,
Z Dobrotu wobdar Gže, ha z nowey Moczu,
Z Šhtérczétém Létom dai Gži pomnu Nadu
Ze ſwojey Nadu.

Bo hó tэм Serbam Té tu dale swuziw,
Swérne te tžiste Bože Smowo wutžiw;
Mej šo Echo stawo, kaž šé czéw męcz tohla,
Dosez jo ta Wola.

* * *

Tžesč pať mó džencza, fiž tu šmó, Gzi damó,
A twojom teiž Menu Žbožo wintžujemó,
Vive, bóďž žiwé bene porro felix
Šako tón Phœnix.

* * *

To jo, žtož swojom Přecželei přecz czěšče
Žedén, fiž šobu pola Blība běšče,
* ŽLVbošCžIV šerbšfoM pžlpIša GottšCheDel
ProfopIVšeI. *

Tadej Pacak a jeho słownik.

Zdžělil *M. Hórník.*

Słowjanska wzajemnosť je so tež mjez nami přjedy wopokazowala, dyžli někotryžkuli mysli. Wosebje su někotři Čechowje našu maćeřsku ryč z pilnosťu wuknyli a za nju so prócowali. Mjez nimi dyrbi so z wosebitej česću mjenować njehoh Tadej Pacak (Thaddæus Patzak), na kotrehož wobydlerjo Róžanta a wokolnosť hišće džensniši džen z džakownosću spominaja.

Wón bě rodžený z Milecina w Čechach (w léce 1786) a cisterciski mnich z klóštra Ossega (Wosyka). Jako młody duchowny přindže do klóštra Marineje Hwězdy, hdžež 17½ lěta skutkowaše a serbsku ryč derje nawukny. W léce 1835 přindže do Róžanta za administratora a wumrje tam 12. hapryla 1838, w khapali wot Božeje ručki zajaty.

Kak je so wyše českeje ryče w Serbach wo serbsku prócować, to wobswědčuje jeho rukopisny němskoserbski słownik, dotal nihdže mjenowany. Wón namaka so w knihowni administratury w Róžeńce, a to dwójcy w konceptu a junu na čiste we folio spisany. Posledni wotpis je nětčiši duchowny knjez kooperator Ludwig Angermann, rodzeny Němc z Českeje, kiž za krótki čas derje serbski nawuknywši juž serbski přěduje, zwjazac dał a dopjelnjować započal. Štož tutón słownik nastupa, móže so prajić, zo je za tamny čas dosć wobšěrny, zo drje ma tu a tam česke słowa, ale tež dobre serbske, hewak snadź njeznate, n. př. ptačel, Vogelftange. W krótkej prjedyryči spomina, kak je wjele serbskich słowow zhubjenych a kak su zaso druhe, wjesnemu ludej samemu zawostajene, so skepsale. Jako žórła mjenuje potom Wałdowe a Tecelinowe knihi, a wotwodžowanki (derivationes). Skónčnje přistaji: Möge dieses an sich geringe und noch unvollkommene Werk den Forschern der Sprachen und den Freunden der slavischen Literatur ihre Kenntnisse bereichern, den Weuben aber selbst ein Hilfsmittel sehn, das Mangelhafte zu ergänzen, das Verstümmelte zu verbessern und das noch erhaltene Wenige zu bewahren. Da die Schreibart dieser Sprache noch überhaupt sehr schwankend ist, so bediente ich mich der früher bestehenden, und suchte bloß die unnöthigen Punctuationen zu vermeiden. Z teho je widzieć, zo je Pacak swój słownik wudać cheył; ale tež tón je w rukopisu wostał, kaž črjódka drubich serbskoněmskich a němskoserbskich słownikow. Tola móže so z njeho to a wono hišće wužić, a wyše teho je Tadej Pacak serbski słownikař a přikład słowjanskeje wzajomosće.

Wučahi z maćičnych protokollow.

Wot septembra 1859 do kónca 1. 1860.

1. *Zhromadźizna wubjerka 13. septembra 1859.* Po přeprošenju k. předsydy ryčnika Rychtarja zhromadźichu so wubjerkownicy kk. kanownik Buk, seminafski wučer Fiedler, překupe Jakub, tachantski vikar Hórnik, diakon Mróz a aktuar Wehla. Najprjedy předpožohu so rukopis knižki za lud: „Jakub abo Bože słowo“ atd. wot k. wučerja Kulmana z Delnjeho Wujezda. K. Kučank a k. Fiedler dostanjetaj jón k rozsudženju. Potom wobzamknje so, zo dyrbi so protyki zaso 2500 exemplarow čišćeć. K. Jakub dawa rozprawu wo knihach maćičneho składa, kiž je jemu wot k. Pjekarja přepodaty był. Tež ryči so wjele wo wuplaćenju pjenjez za bibliske stawizny do pokładnicy. Dale spóznaše so za nuzne, namjet stajić, zo bychy jenož plaćenja pola k. pokładnika plaćile. Na posledku wučini so, zo dyrbi so spomnjena knižka, budže-li připoznata, pola k. Kulmana we Wojerecach čišćeć.

2. *Zhromadźizna wubjerka 26. oktobra.* Přitomni: kk. Rychtar, Buk, Fiedler, Hórnik, Jakub, Mróz, Pjekar a Wehla. Knjezaj Fiedler a Wehla běštaj pisownje namjetowali, zo by so Dučmanowy přełožk Schilleroweje pěsuje wo zwonu k stolětnym jeho narodninam wudał. Po zdaću wjetšiny móže so to jeničcy stać, zo by so tak knižka sobustawam dostała. Tola skónčnje so wobzamknje, zo by so „Pěseň“ w Časopisu wočišćała a potom 300 wočišćow k rozdželenju a předawanju so wosebiće wotčahnyła. Nětko předpožohu so wotmolwjenje k. Pjekarja na prašenja, kiž běchu so jemu na wobzamknjenje wubjerka wot předsydy stajile. Wubjerk spokoji so z tutym a ze slubjenjom, zo chce k. Pjekar z najmjenša kóždy lěto pjenjezy, kiž su so w běžacym léće z bibliskich stawiznow wuwikowale a tež daň po staršim postajenju wróćo plaćić.

3. *Zhromadźizna wubjerka 13. decembra.* Přitomni kaž při 2. Rozsudžeja so někotre namjety k. Jakuba. Mjez

druhim wobzamkny so, zo maja poslednje 25 exemplarow kóždeje maćičneje knihi so na skłádže khować a jeno z přizwolenjom wubjerka rozdać abo předać, tola tak, zo 5 exemplarow Maćicy wostanje. Tež so wučini, zo ma so kóždemu dołžnikej M. S. pominanski lisćik słać. Sekretar Hórnik wozjewi, zo je khěžorska akademija w Pětrohrodže z Maćicu do zwjazka stupiła. Při tym so postaji, zo ma so jej připis z knihami posłać. Po přečitanju rozsudženjow wo knižcy „Jakub“ wobzamkne so jeje čišć.

4. Zhromadźizna wubjerka 13. měrca 1860. Přitomni: kk. Rychtař, Buk, Hórnik, Jakub a Wehla. Z přenja postaji so plaćizna wosebiteho wočišća „Pěsnje wo zwonu“ a z druha džeński porjad za hłownu zhromadźiznu, hdžež chce wosebje tež k. Pjekař rozprawu wo bibliskich stawiznach podać.

5. Hłowna zhromadźizna, 11. haperleje. Předsyda wotewri zhromadźiznu a powita přítomnych 25 sobustawow. Na to čitaše sekretar Hórnik dlěšu rozprawu wo džěławosći M. S. a jeje wubjerka w poslednim léće. Wudała bě M. S.: 1) protyku „Předženak“ wot Rædy, 2) powjedańčko „Jakub“ wot Kulmana, 3) Pěseń wo zwonu wot Dučmana, 4) Serbski słownik wot Dr. Pfula, III. zešiwk, 5) dwaj zešiwkaj Časopisa pod redakciu Buka a z wudžětkami wot Fiedlerja, Hórnika, Jenča, Rostoka, Seilerja, Smolerja a Wehle. Po tajkim běše 12 knjezow z pjerom za M. S. džěłało. W poslednim léće su tři towařstwa do wzajomnosće z M. S. stupile, a to na wuskutkowanje k. Smolerja: Khěžorska akademija nawukow, khěžorske ruske archæologiske towařstwo a geografiske towařstwo w Pětrohrodže. Ličba sobustawow bě na 130 zrostła; nowe sobustawy běchu: k. Kopf, wučer w Lutolu w Delnjej Łužicy, k. Herrmann, kapłan w Kulowje a k. Brósk, kand. duch. w Budyšinje. Wumrjeli z towařstwa běchu: Dr. Fr. Přihonský, senior tachantstwa w Budyšinje († 12. jan. 1859), sobustaw wot počatka M. S., Jan Hrabietka, kralowski kapłan a direktor progymnasija w Draždžanach († 2. jul. w

Pilznje), sobustaw wot počatka M. S. a J. H. Bjar, stud. theol. († 26. meje 1859, hl. wobšěrný nekrolog w Časopisu zeš. 20.). Zajimawy běše přehlad sobustawow; mjez nimi bě 23 ewangelskich a 14 katholskich duchownych, 6 ryčnikow a prawiznikow, 19 wučerjow, 3 lěkarjo, 14 studentow a gymnasiastow (z wjetša z Prahi a z Jičina), 9 kublerjow, 8 rjemjeslnikow, 2 póstkaj zastojnikaj, 2 wojakaj, 1 překupc atd., dale je mjez nimi 21 druhich Słowjanow (z nich je 17 Čechow). Po přečitanju rozprawy, kotraž bu na požadanje do aktow wzata, dawaše k. Jakub rozprawu wo pokladnicy, kotraž měješe 399 tol. 20 nsl. 6 np. dokhodow a 344 tol. 22 nsl. 3 np. wudawkow, tak zo z přiličenjom zbytka mačične zamoženje 457 tol. 20 nsl. wučinja. Knjez Mróz ryčeše wo přibjeranju knihownje, při čimž so wosebje dary z Ruskeje a z Čech mjenowachu. Nětko podawachu so rozprawy wo jenotliwych wotrjadach, a to wo filologiskim wot k. Pfula, wo starožitnostnym wot kk. Jenča a Wehle, wo přirodospytnym wot k. Fiedlerja a wo belletristiskim wot k. Hórnik. Při slědowacym rozryčenju wo bibliskich stawiznach wotrjekny so jich sobuspisowař k. wnčěr Bartko swojeho prawa na nje k lěpšemu M. S. a při ja so namjet, zo by so k. Pjekař prosyť, njecha-li Mačicy cyły nakład wotedać, tola tak, zo by k. knihiskładnik Jakub za njeho wosebite konto wjedł. Při wuradženju dla wudajomnych knihow přilubi k. Dr. Pful spisanje krótkoje ryčnicy a zakhowa sebi do přědka prawo přeloženja. Dale žada Hórnik za wubjerk poľnomóc k wudaću II. zešiwka spěwow za serbske šule wot Pjekarja. Na to předpoľoža a při jeja so namjety teho sameho: jeno kwitowanki wot pokladnika plaća před towarstwom, přeprašenje k přistupej do M. S. ma so na spisy M. S. přičišećować, wustupjenje z M. S. dyrbi so z pismom wozjewić. Po rozpomnjenju teho a woneho zawrje k. předsyda Rychtař zhromadźiznu a k. farař Seiler wunjese jemu a wubjerkej M. S. „šława!“

6. *Zhromadźizna wubjerka 12. julija.* Přitomni: kk. Rychtař, Buk, Fiedleř, Hórnik, Jakub, Pjekař, Smoleř a

Wehla. Hlowna wěc bě wuradzenje namjeta hlowneje zhromadizny dla bibliskich stawiznow. Knjez Pjekař běše ze wšěm přez jene, hdyž so jemu procenty wotedawaja, a dokelž je wo to prošený. Při rozryčenju staji pak wón nowy namjet, zo chce cyły nakład, pola njeho so namakacy a z najmjeńša 1700 exemplarow wobjimacy z tym wuměujenjom Maćicy wotstupić, zo so jemu 60 exemplarow darmo wostaji, a wón hišće za to rukować slubi, zo — njekryje-li nakład zajimany dołh pola M. S. — wón po swojim džěle pobrachowace zaruna. Wubjerj to wšo z džakom přija a knihiskładnik k. Jakub chce w krótkim spomnjeny nakład k sebi wzać. Na to předpołoži so list z rukopisom „spěwow“ wot Pjekarja. Sekretar čita list a spisować žada 10 tol. honorara, kiž bu jenohłósnyje přizwoleny. Přehladanje rukopisa ma so na dotalne wašnje stać a potom knižka čišćeć. Nětko wučini so wšo potřebne wo wudaću protyki. Skónčnje so wobzamkny, zo ma so khěžorskej akademii w Pětrohrodze kóždy maćičny spis we 2 exemplaromaj, tamnišemu archæologiskemu a geografiskemu towarštwu pak po 1 exemplaru słać.

Wjedl a wučahnyl **M. Hórnik**, II. sekretar.

Přinoški maćičnych sobustawow.

Wot jutrow 1859 hač do kónca lěta 1860 su sčchowace sobustawy Maćicy Serbskeje swoje přinoški do jeje pokladnicy wotedaše:

A. Sobustawy I. rjadomnje.

1. Na lěto 1860: k. Dr. Pful, gymniaslny wučer w Draždžanach; k. Frane Fišer, kaplan w Plaňanach w Českej; k. Kouba, professor w Prazy; serbski seminar w Prazy; k. Žur, gymniaslt w Prazy; k. Herrmann, druhi kaplan w Kulowje; k. Brósk, kandidat duchownstwa w Budyšinje; k. Wawrik-Jězorka, wyšši póstske sekretar w Chemnitzu; k. Mučink, wučer w Zemicach; k. Kulman, wučer a knihičišćerńik we Wojerecach; k. Brězan, farar w Ralbicach; k. Mosig-Kłosopólske, ryčnik w Lubiju; k. Wjeńka, hajnik we Wysokej; k. Ponich, kubler w Mješicach; k. Janaš, kubler w Mješicach; k. Dr. Lotze w Lipsku; k. Mróz, farar w Grunawje; k. Wjels, tachantske wikar w Budyšinje; k. Smola, kaplan w Ralbicach; k. Łuscanski, gymniaslt w Prazy; k. Čabran, stražmištr w Radebergu, k. Schmidt, podwyšk w Draždžanach; k. Kocor, wučer w Ket-

licach; k. Buk, kanownik a direktor tachantskeje wučerńje w Budyšinje; k. Pjech, senior tachantstwa w Budyšinje; k. Wornač, kanownik a farař we Wotrowje; k. Buk, direktor progymnasias w Draždžanach; k. Imiš, farař w Hodźiju; k. Mróz, diakon w Budyšinje; k. Seiler, farař we Łazu; k. Wićaz, farař w Rychwałdze; k. Wehla, aktuar w Budyšinje; k. Wjelan, farař w Slepom; k. Bróska, farař w Budestecach; k. Rāda, diakon w Mužakowje; k. Libš, pótski sekretar w Draždžanach; k. Mašek, spisowař w Prazy; k. Kokla, farař w Ostritzu; k. Kumer, młynk we Łazku; k. Caf, farař we Frauheimje; k. Dučman, stud. theol. w Prazy; k. Wawrich, kand. duchownstwa w Benešowje; k. Jakub, překupe w Budyšinje; k. Jenč, farař w Palowje; k. Henč, pokladnik při krajskej direkcii w Budyšinje; k. Kral, wučer w Ketlicach; k. Rabowski, kubler w Pomorecach; k. Libš, wučer w Budestecach; k. Tešnař, diakon w Khoćebuzu; k. Gosław, farař w Modlej; k. Kopf, wučer w Lutolu.

2. Na l. 1859: k. Hrabiet, progymnasialny direktor w Draždžanach; k. Buk, professor w Draždžanach; k. Čabran w Radebergu; k. Schmidt w Draždžanach; k. Pjech w Budyšinje; k. Buk w Budyšinje; k. Wornač we Wotrowje; k. Kučank, farař w Budyšinje; k. Seiler we Łazu; k. Grund, wučer w Budyšinje; k. Cyž, ryčnik w Kamjencu; k. Wehla w Budyšinje; k. Wjelan w Slepom; k. Mróz w Budyšinje; serbski seminar w Prazy; k. Hórnik w Budyšinje; k. Imiš w Hodźiju; k. Bróska w Budestecach; k. Jenč w Palowje; k. Černý, gymnasiast w Jičínje; k. Šole, gymnasiast w Jičínje; k. Kral w Ketlicach; k. Libš w Budestecach; k. Kordina, archidiakon we Wojerecach; k. Wićaz w Rychwałdze; k. Bergan, farař w Zdžarach; k. Askenasy, Dr. med. a dwórski radźiciel w Draždžanach; k. Rabowski w Pomorecach; k. Dr. Lotze w Lipsku; k. Ponich w Mješicach; k. Wawrich w Benešowje; k. Žur w Prazy; k. Tešnař w Choćebuzu; k. Gosław w Modlej; k. Rychtař, ryčnik w Budyšinje; k. Fiedler, seminarski wučer w Budyšinje; k. Donnaška, farař w Nosaćicach; k. Dučman w Prazy; k. Henč w Budyšinje; k. Jakub w Budyšinje; k. Brězan w Ralbicach; k. Wawrik-Jězorka w Chemnitzu; k. Imiš w Stróži; k. Hilbrig, farař w Rakecach; k. Kulman we Wojerecach; k. Jacslawk, kapłan w Njebjelčicach; k. Garbař, wučer w Minakale; k. Mosig-Klosopólski w Lubiju; k. Hicka, wučer w Ralbicach; k. Smoła w Ralbicach; k. Kirschner, wučer w Bukecach; k. Möhn, farař w Bukecach; k. Marčka, kand. duchownstwa w Wósporku; k. Kocor w Ketlicach; k. Žur, dopoldniši předař w Budyšinje; k. Schneider, wučer w Minakale; k. Libš w Chemnitzu; k. Pjekař, kantor při michalskej cyrkwi w Budyšinje; k. Kumer we Łazku; k. Caf we Frauheimje.

3. Na l. 1858: k. Garbař w Minakale; k. Guda, farař w Minakale; k. Cyž w Kamjencu; k. Wjelan w Slepom; k. Mróz w Budyšinje; serbski seminar w Prazy; k. Krečmař, měšćanski wučer w Budyšinje; k. Seifert, sudniski hańtman w Rakecach; k. Kral w Ketlicach; k. Libš w Bude-

stecach; k. Kordina we Wojerecach; k. Thieme, farań w Barće; k. Wićaz w Rychwaldźe; k. Bergan w Zdźarach; k. Beyer, wučer w Hućinje; k. Nittinger, stud. jur. w Prazy; k. Sklenář, stud. jur. w Prazy; k. Keřk, gmejnski přědkstejer w Čornjowje; k. Domaška w Nosaćicach; k. Wawrik-Jězorka w Chemnitzu; k. Imiš w Stróži; k. Hilbrig w Rakecach; k. Kulman we Wojerecach; k. Łahoda, serbski farań w Lubiju; k. Pjekař w Budyšinje; k. Wornař, kapłan w Khrósćicach; k. Kumer we Łazku; k. Caf we Frauehimje.

4. Na l. 1857: k. Mróz w Budyšinje; serbski seminar w Prazy; k. Krećmař w Budyšinje; k. Seifert w Rakecach; k. Libš we Budestecach; k. Wićaz w Rychwaldźe; k. Žur w Budyšinje; k. Keřk w Čornowje; k. Imiš w Stróži; k. Hilbrig w Rakecach; k. Kulman we Wojerecach; k. Bartko w Nosaćicach; k. Łahoda w Lubiju; k. Pjekař w Budyšinje; k. Kumer we Łazku.

5. Na l. 1856: k. S. w R.; k. L. w B.; k. Ž. w B.

6. Na l. 1861: k. Łusćanski, gymnasiast w Prazy; k. Dr. Pful, gymnasiálny wučer w Draždźanach; k. Buk, progymnasialny direktor w Draždźanach; k. Wjelan, farań w Slepom; k. Caf, farań we Frauehimje; serbski seminar w Prazy; k. Kouba, professor w Prazy; k. Žur, gymnasiast w Prazy.

7. Na l. 1862 a 1863: k. Caf, farań w Frauehimje w Štyrskej.

B. Sobustawy II. rjadomnje.

1. Na l. 1860: k. Buk, gmejnski přědkstejer w Zejicach; k. Domaška, kubler w Komorowje; k. Rostok, wučer w Drječinje.

2. Na l. 1859: k. Buk w Zejicach; k. Rostok w Drječinje; k. Domaška w Komorowje; k. Michałk, wučer w Kotecach.

3. Na l. 1858: k. Michałk w K.; k. Mlynsk, blidař w Zaryču.

4. Na l. 1857: k. Michałk w K.; k. Mlynsk, blidař w Zaryču.

W Budyšinje, 31. decembra 1860.

Wylem Jakub,
pokładnik M. S.

Maćica je wudała:

34) Pšchedženař. Protyřa sa Šerbow na l. 1860.

35) Jakub abo Bože słowo atd. 1860.

36) Spjemy sa šerbske šulje. Druhi šesćmř. 1860.

38) Pšchedženař. Protyřa sa Šerbow na l. 1861.

Čiścał E. M. Monse w Budyšinje.

W o p ř i j e ć e.

Sydymy dżesatk basnjow wot H. Seilerja	str. 3.
Lazarus, pokhěrłušk, sobudžěleny wot M. Hórnik	6.
Dalša kopa serbskich přisłowow wot Seilerja a Buka	10.
Jan Michał Budař. II. Podał H. F. Wehla	13.
Frankowy Hortus Lusatia. Zdžěluje K. A. Jenč	17.
Mythiski wuznam słowa „dešć“. Spisał P. A. Ławrowskij	28.
Dorunanki w serbšćinje. Zestajił M. Hórnik	37.
Žiwjenjopisne listki. Zběra Hórnik. IV. Prokop Hančka	43.
Tadej Pacak a jeho słownik. Zdžělił M. Hórnik	49.
Wučahi z mačičnych protokollow přez M. H.	51.
Přinoški mačičnych sobustawow	54.